

IX 2019. | број

34 тужилачка реч

Гласило Удружења
тужилаца Србије

Тема броја:

Јачање самосталности и
независности тужилаштва

ТУЖИЛАЧКА РЕЧ

Гласило Удружења
тужилаца Србије

Издавач:

Удружење тужилаца и заменика
јавних тужилаца Србије,
Ресавска 16а, Београд

Главни уредник:

Лидија Комлен Николић, председник Председништва
УТС и заменик Апелационог јавног тужиоца у Београду

Редакција:

др Горан Илић, члан Председништва УТС и заменик
Републичког тужиоца
др Марина Матић Бошковић, председник Програмског
савета УТС
Радован Лазић, председник УО УТС и и заменик
Апелационог јавног тужиоца у Новом Саду

Техничка припрема:

Јелена Цолић

Штампа:

Цштампа, Београд

Тираж:

600

Адреса редакције:

Ресавска 16, Београд

телефон/факс:

011 / 3031 909

e-mail:

udruzenjetuzilacasrbije@gmail.com

www.uts.org.rs

ISSN 1452-8843 = ТУЖИЛАЧКА РЕЧ
COBISS.SR-ID 140096012

Израду ове публикације је финансијски подржала Амбасада Краљевине
Холандије у Србији кроз пројекат „Јачање интегритета јавних тужилаца у
Србији“. Садржај публикације искључива је одговорност Удружења јавних
тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије и не одражава нужно ставове
Амбасаде Краљевине Холандије у Србији.

Уводна реч

Лидија Комлен Николић

2

Активности Удружења

Удружење јавних
тужилаца и заменика
јавних тужилаца Србије

4

Јачање самосталности и независности тужилаца

Бранислава Вучковић

24

Право на правично суђење у светлости јуриспруденције европског суда за људска права

Снежана Николић
-Токмаковић

28

Улога јавног тужиоца за малолетнике према Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица

Владимир Бошковић

40

Штокхолмски синдром и сведочење жртве насиља у породици

Гордана Јекић-
Брадајић

49

Протокол број 16 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода (ЕКЉП) кроз материјалноправне и процесне одредбе

Љуба Слијепчевић

60

Предумишљај

Милош Бзенић

66

Kingdom of the Netherlands

УВОДНА

**ЛИДИЈА КОМЛЕН
НИКОЛИЋ**

**Председник
Председништва УТС**

**Заменик Апелационог
јавног тужиоца у
Београду**

Поштоване колеге,

После дужег временског периода, представљамо Вам нови број Тужилачке речи, гласила Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије. Доста тога се десило у протеклом периоду и то један од разлога што је период између објављивања два броја нешто дужи.

Протек времена утиче и на природу и садржај уводне речи. Сваки број Тужилачке речи има своју тематику. Иако је овај број Тужилачке речи посвећен „Јачању самосталности и независности тужилаштва“, трудили смо се да покријемо што више тема.

У претходних годину дана Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца је пред собом имало бројне изазове и искушења. Подршка колега исказана на изборима

за изборне чланове Државног већа тужилаца, која је довела до тога да Удружење у Државном већу има пет чланова, од тога четири члана се налази у органима Удружења, се управо испоставила као једна од основних изазова и одговорности. Међутим, испоставила се и као повод за многобројне нападе.

Наведени изазови утицали су измену структуре Удружења па је на изборној скупштини Удружења у децембру 2018. године усвојен нов Статут Удружења, који је донео новоустројене органе. По први пут Удружење, уместо инокосног органа представљања, има колективни орган, а то је Председништво, које има пет чланова.

Новоустројени органи су наставили претходно започете активности, поготову оне које се односе на измену Уставних

РЕЧ

амандмана. Иако су давно пробијени сви рокови из Акционог плана за поглавље 23, како нам се чини, нисмо близу усвајању Уставних амандмана. Јавна расправа је почела средином 2017. године. Начин вођења и атмосфера јавне расправе била је предмет разматрања Венецијанске комисије и извештаја Европске комисије о напретку Србије у процесу придруживања ЕУ. Продужење рокова и наведене примедбе, посебно Европске комисије, довеле су до тога да законодавна и извршна власт постану маштовитије и креирају своја струковна удружења која ће их подржати. Тај феномен назван је "ГОНГО" удружења тзв. governmental non-governmental organization. Ова удружења била су и предмет декларације Медела из новембра 2018. године.

Удружење јавних тужилаца свој став у погледу будућег

положаја и устројства јавног тужилаштва, као и начина на који ће бити састављен и биран будући тужилачки савет, доследно заступа, а претходни бројеви "Тужилачке речи" били су посвећени управо томе.

Све претходно наведено је увод у тему, овог броја. Како можемо да причамо о јачању самосталности и независности уколико не постоји механизам који ће Вам помоћи да очувате исту. Државно веће тужилаца на својој седници од 23.03.2017. године изабрало је заменика председника Државног већа тужилаца, које поступа у случајевима политичког и другог недозвољеног утицаја, као Повереник за самосталност. За нешто више од две године године рада Повереник за самосталност је одреаговао у више од 40 случајева. Рад Повереника за самосталност похваљен је у извештајима Европске комисије, као и пре-

порукама ГРЕКО групе Савета Европе.

Међутим, све ово није било довољно да Повереник за самосталност буде поменути у радној верзији нове Националне стратегије за развој правосуђа 2019-2024, у делу управо где се предвиђају мере за унапређење интегритета. Рад Повереника и његово реаговање у јавности поводом појединих случајева резултирало је покретањем медијских напада преко таблоида.

Објављивање овог броја Тужилачке речи долази у правом моменту са циљем да нас подсети шта јавни тужиоци представљају и значе у једном друштву, те колики утицај имају на живот појединца, приликом вршења своје јавно тужилачке функције.

АКТИВ

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА И

Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије у протеклом периоду било је ангажовано у области јавних расправа, консултација и заговарања на тему измена уставног положаја јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, као и политичких притисака на рад јавног тужилаштва, промовисању институција за заштиту независности јавних тужилаца, јачању самосталности носиоца јавнотужилачке функције као и других тема важних за унапређење владавине права у Србији

- **Девета седница УО**, одржана је **8. јуна 2018. година у Нишу**. На седници су усвојени записник са претходне седнице УО, наративни и финансијски извештај за претходни период, финансијски и извештај о раду УТС за **X редовну Скупштину УТС**, која одржана истог дана. Тачке дневног реда биле су - информације о променама уставних одредби у односу на правосуђе, информације о раду ДВТ-а. Усвојен је предлог УО да се предложи Скупштини УТС да

се у почасне чланове Удружења приме проф. др. Драгана Коларић и Вељко Ракић.

- **Десета седница УО**, одржана је **27. септембра 2018. година у Београду** када се говорило о јавној дебати коју је организовало Министарство правде РС поводом радног текста уставних амандмана у области правосуђа усклађеног са препорукама Венецијанске комисије. Дискусија се водила око одредби Нацрта уставних амандмана, које се тиче будућег уставног положаја тужилаца које су у сукобу са мишљењем Венецијанске комисије и Консултативног већа европских тужилаца. Под тачком разно УО већином гласова присутних чланова разрешио функције кооптираног члана Управног одбора, Ненад Стефановић, с обзиром да је постао председник новоформираног Удружења судија и тужилаца Србије (УСТ).

- **XI изборна Скупштина УТС**, одржана је 7. децембра 2018. године у Београду. Присутствовало је око 200 чланова, што је чинило потребан

НОСТИ

ЗАМЕНИКА ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ

кворум за рад и одлучивање. Том приликом представљени су и усвојени Финансијски и Наративни извештаји о раду Удружења. Усвојен је и предлог новог Статута УТС-а са одређеним изменама. На Скупштини су усвојене следеће измене у Статуту УТС:

- да се Председник Удружења брише и уместо њега унесе Председништво које има 5 чланова. Надлежности Председника прелазе на Председништво.
- уводи се одредба према којој се кандидатура за председништво стиче одлуком УО или потписивањем од стране 20 чланова.
- да Председништво има председника који је први међу једнаким и одлучује се већином гласова чланова Председништва.
- да се мандат органа Удружења продужи са три на четири године
- да се из Статута избрише Секретар Удружења и Секретар УО
- да се избришу кооптирани

чланови УО и повећа број изабраних чланова УО са 17 на 19.

- да се поступак искључења из чланства покреће на основу 20 потписа чланова Удружења.

На Скупштини су изабрани следећи чланови:

ПРЕДСЕДНИШТВО УДРУЖЕЊА ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ:

Лидија Комлен Николић – заменик јавног тужиоца – АЈТ Београд

Сандра Кулезих –изборни члан Државног већа тужилаца; заменик јавног тужиоца – ОЈТ Шабац

др Горан Илић – заменик Републичког јавног тужиоца;

заменик председника Државног већа тужилаца; Повереник за самосталност тужилаца

Светлана Ненадић –изборни члан Државног већа тужилаца; заменик јавног тужиоца – I ОЈТ Београд

Златко Шуловић – заменик јавног тужиоца – ВЈТ Ваљево

УПРАВНИ ОДБОР УДРУЖЕЊА ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ:

Радован Лазих –изборни члан Државног већа тужилаца; заменик јавног тужиоца – АЈТ Нови Сад

Данијела Трајковић –јавни тужилац – ВЈТ Врање

Гордана Јекић Брадајић – заменик јавног тужиоца – Тужилаштво за ратне злочине

Александар Радосављевић
– заменик јавног тужиоца – ВЈТ
Ниш

Андрија Ивић – заменик
јавног тужиоца – ВЈТ Ниш

Бојан Прстојевић – заменик
јавног тужиоца – ОЈТ Шабац

Драгана Пешић – заменик
јавног тужиоца – ВЈТ Ниш

Зорин Зоговић – заменик
јавног тужиоца – АЈТ Београд

Ксенија Богић Марић –
заменик јавног тужиоца – ОЈТ
Нови Сад

Лепосава Вујановић
Порубовић – заменик јавног
тужиоца – ВЈТ Београд

Ливија Панић Милетић –
јавни тужилац – ОЈТ Суботица

Љиљана Златановић
Јанковић – јавни тужилац - ВЈТ
Лесковац

Љубиша Драгашевић –
заменик јавног тужиоца – АЈТ

Београд

Марина Макариев – јавни
тужилац – ОЈТ Параћин

Микица Миленковић – јавни
тужилац – ВЈТ Прокупље

Светислав Рабреновић
– заменик јавног тужиоца –
Тужилаштво за ратне злочине

Снежана Дубајић – јавни
тужилац – ОЈТ Пожаревац

Соња Нешић – јавни тужилац
– ВЈТ Пирот

Татјана Стевановић –
заменик јавног тужиоца – ОЈТ
Ниш

ЕТИЧКИ САВЕТ УДРУЖЕЊА
ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ:

Небојша Живковић – јавни
тужилац – ВЈТ Панчево

Биљана Силађи – заменик
јавног тужиоца – ВЈТ Нови Сад

Весна Вучићевић – заменик
јавног тужиоца – АЈТ Нови Сад

Јасмина Крштенић –

заменик јавног тужиоца – ОЈТ
Лазаревац

Љубиша Бранковић –
заменик јавног тужиоца – ВЈТ
Јагодина

НАДЗОРНИ ОДБОР
УДРУЖЕЊА ТУЖИЛАЦА
СРБИЈЕ:

Мирослав Кркелић – јавни
тужилац – ВЈТ Суботица

Александар Стевановић –
заменик јавног тужиоца – ВЈТ
Ниш

Петко Пуцаревић – заменик
јавног тужиоца – ОЈТ Пријепоље

Тијана Јеленковић – заменик
јавног тужиоца – ОЈТ Неготин

На предлог Председништва
УТС на место председника
Скупштине једногасно је
изабрана **Бранислава**
Вучковић, заменик јавног
тужиоца у АЈТ Нови Сад.

• **I конститутивна седница УО УТС** одржана је 7. децембра 2018. године у Београду након завршетка рада XI Изборне Скупштине Удружења тужилаца Србије на којој су присуствовали сви изабрани чланови УО. На седници је, у складу са одредбама новог Статута УТС усвојен једногласно предлог Председништва да председник УО буде Радован Лазић, а потпредседници Данијела Трајковић и Гордана Јекић Брадајић.

• **II седница Управног одбора Удружења** одржана је 15. марта 2019. године у Београду на којој се расправљало о актуелној ситуацији-медијским нападима на чланове Удружења који су уједно и изборни чланови Државног већа тужилаца, представљен је и рад ДВТ.

У периоду између два броја „Тужилачке речи“, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије издало је неколико саопштења а такође, представници Удружења јавних тужилаца давали су у више наврата изјаве за медије. Саопштења и изјаве доступни су у целости на веб страници Удружења.

КОНФЕРЕНЦИЈА „Независност тужилаштва-Европски стандарди и напредак према Акционом плану за Поглавље 23“

Конференција „Независност тужилаштва - Европски стандарди и напредак према Акционом плану за Поглавље 23“ одржана је у децембру месецу у Београду уз подршку Фондације за отворено друштво и Савета Европе. На

конференцији се говорило о спречавању непримерених утицаја – политички осетљиви случајеви и независност правосуђа као и независности правосуђа - стандарди за независност правосуђа. На ове теме говорили су: Горан Илић, председник Удружења тужилаца Србије, Тобиас Флесенкемпер, шеф мисије Савета Европе у Београду, Нора Хајринен, шеф сектора за европске интеграције у Делегацији ЕУ, Маурицио Салустро, виши правни саветник у Мисији ОЕБС у Србији, Милан Антонијевић, директор Фонда за отворено

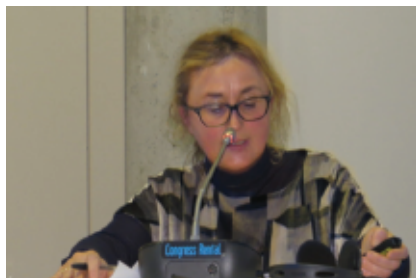

друштво, Филипе Маркеш, председник МЕДЕЛ-а, проф. др Милан Шкулић, судија Уставног суда, Светлана Ненадић, члан УО Удружења тужилаца Србије, Драгана Бољевић, председник Друштва судија, Катарина Голубовић, директор ЈУКОМ-а, Мариарозариа Гуљелми, потпредседница МЕДЕЛ-а, Радован Лазич, председник УО Удружења тужилаца Србије, Весна Петровић, Београдски центар за људска права, Александар Трешњев, судија, Виши суд у Београду... На конференцији је речено да преговарачка поглавља са

Европском унијом 23 и 24, која су у вези са владавином права, толико су важна да се отварају међу првима како би одмах могао почети рад на реформама, а од тих поглавља зависи брзина преговора. Такође је истакнуто да у изменама устава које предстоје, тужилаштво мора да буде независно и да је битно да у предстојећој расправи у вези са уставним амандманима који су недавно стигли у парламент, морају да буду укључене све заинтересоване стране, између осталих и стручна јавност, цивилни сектор и медији.

Национални Конвент за Поглавље 23

Министарство правде Републике Србије је почетком фебруара 2019. године објавило Први нацрт ревидираног Акционог плана за Поглавље 23 и тим поводом су Радна група Националног конвента за Поглавље 23 и Међусекторска група за слободу изражавања и медија упутили писмо у коме апелују на Министарство правде Републике Србије да одговорно приступи ревизији једног од најважнијих стратешких документа који се тичу приступања Европској унији и обезбеди довољно времена за стручне коментаре и адекватну јавну расправу о Нацрту.

Радна група Националног конвента о Европској унији за Поглавље 23, одржала је 19. априла 2019. године другу седницу поводом првог нацрта ревидираног Акционог плана

за Поглавље 23. Седница је организована у циљу давања директних коментара на део Акционог плана који се односе на део о основним правима.

Дискусија је била организована у три панела у којима су коментарисане мере везане за слободу изражавања, окупљања и удруживања, слободу медија, начело недискриминације и положај рањивих група, као и положај независних институција. Након расправе чланице Радне групе за Поглавље 23 Националног конвента упутиле су следеће захтеве Влади Републике Србије, Министарству правде и Народној скупштини Републике Србије:

- Организовати суштинске јавне расправе за измене и допуне закона и доношење стратегија и доследно поштовати образлагање усвојених/одбијених предлога цивилног друштва, те избећи да се она води на начин као што је то учињено за Закон о забрани дискриминације;
- Спровести процесе

избора Повереника за слободан приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности, заменика повереника, као и избор заменика Заштитника грађана у складу са захтевима које је раније изнело цивилно друштво како би кандидати испуњавали услове независности и интегритета;

- Укључити независне државне институције, не само у процес израде, него и у само праћење реализације мера и активности из области њиховог рада;

- У складу са Законом о јавном информисању вратити интегритет Регулаторном телу за електронске медије кроз праћење рада, реформу и избор чланова овог тела;

- Ускладити решења Акционог плана са нацртом нове медијске стратегије;

- Приступити хитном избору председника Одбора за људска и мањинска права и равноправност полова уз оцену да је недопустиво да Народна скупштина нема

председника овако значајног Одбора.

Радна група НКЕУ за Поглавље 23 поздравила је одлуку Министарства правде да прихвати велики део препорука из области основних права које су послале чланице Радне групе у првом делу јавне расправе поводом ревизије Акционог плана за Поглавље 23.

Мишљења Консултативног већа европских тужилаца (CCPE)

Удружење тужилаца Србије се априла 2018. године обратило Консултативном већу европских тужилаца (CCPE) захтевом да Консултативно веће процени усаглашеност са европским стандардима предложених амандмана на Устав Републике Србије који се односе на састав Већа тужилаца и на рад тужилаца. Крајем јуна 2018. године Консултативно веће европских тужилаца наводи да одредбе које се односе на избор и разрешење чланова Високог савета тужилаца,

Врховног јавног тужиоца и јавних тужилаца не пружају довољну гаранцију заштите од политичког утицаја и политичке контроле и да је потребно да буду поново написане, у складу са европским стандардима. Констатује и да је неопходно да уставним амандманима, пре свега, буде проглашена независност јавног тужилаштва. Такође, неопходно је проширење обима овлашћења Високог савета тужилаца у циљу заштите положаја и независности тужилаца, а додаје и да је неопходно преиспитивање састава Високог савета тужилаца, при том водећи рачуна да у овом телу већину треба да имају тужиоци. Мишљење можете у целости прочитати на сајту Удружења (<https://uts.org.rs/aktivnosti/vesti/1533-misljenje-ccpe-biroa-na-zahtev-udruzenja-tuzilaca>

srbiје-za-procenu-usaglasenosti-sa-evropskim-standardima-predlozenih-amandmana-na-ustav-republike-srbiје-koji-se-odnose-na-sastav-veca-tuzilaca-i-na-funkcionisanje-tuzilaca)

Удружење тужилаца Србије се обратило Консултативном већу европских тужилаца (ССРЕ) у јануару месецу 2019. године са захтевом да ово тело Савета Европе процени усаглашеност последње верзије амандмана на Устав Републике Србије (амандмани из октобра 2018) са европским стандардима. Биро (ССРЕ) одговорио је на захтев Удружења тужилаца Србије и доставио Мишљење о процени усаглашености са европским стандардима предложених амандмана на Устав Републике Србије који се односе на састав Високог савета тужилаца и начин рада тужилаца. Значајно је што се у Мишљењу указује на недостатке, посебно у погледу независности тужилаца. Мишљење можете у целости прочитати на сајту Удружења <https://www.uts.org.rs/aktivnosti/vesti/1631-nezavisnost-tuzilastva-nije-jeres>

МЕДЕЛ

Представници Удружења су присуствовали конференцији на тему „Улога судија у јавној дебати о владавини права“ и састанку административног одбора МЕДЕЛ-а 16.-17. новембра 2018. године у Софији, Бугарска. На седници административног савета Европског удружења судија и тужилаца за демократију и слободу - МЕДЕЛ одржаној 17. новембра 2018. године у Софији, којој су присуствовали представници удружења судија и тужилаца из 14 земаља Европе, усвојена је Изјава МЕДЕЛ-а о провладиним невладиним организацијама (GONGO). Осврћући се на ситуацију у Србији, МЕДЕЛ је уочио тренд формирања струковних организација судија и тужилаца, чије је деловање првенствено усмерено на потврђивање или оправдавање раније изнетих мишљења и визија владиних званичника и да МЕДЕЛ изражава забринутост због подршке владиних званичника

и про владиних медија овим организацијама и позива власти да политичке циљеве остварују политичким средствима, а не путем стварања паралелних професионалних удружења и цивилног сектора.

Почетком 2019.године председник МЕДЕЛ-а Филип Маркеш послао је писмо Агенцији за борбу против корупције у коме је тражио дозволу да представници удружења МЕДЕЛ прате процес који се води о наводном сукобу интереса пет чланова Државног већа тужилаца, који су такође чланови Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, а неки од њих су и чланови органа управљања истог струковног удружења.

У марту месецу (1. - 2. марта) 2019. у Риму одржана је конференција „Имиграциона политика - за Европу права и солидарности“ и састанак Управног одбор МЕДЕЛ-а на коме су представници Удружења тужилаца Србије узели учешће.

Од 21.јуна до 22.јуна 2019. године у Прагу одржана је

конференција “Повећање психолошког отпора судија” и састанак Управног одбора МЕДЕЛ-а, на коме су учествовала два представника Удружења.

Европско удружење судија и тужилаца за слободу и демократије (МЕДЕЛ) је септембру месецу 2019.године издало је саопштење у коме је изразило је забринутост јер се стиче утисак да власти Србије нису предузеле ефективне мере да спрече угрожавање слободе изражавања судија и тужилаца, које је гарантовано судским и тужилачким законима, као и међународним стандардима. Они сматрају да је учестало подношење кривичних и дисциплинских пријава као и бројни медијски напади на судије и тужиоце који слободно говоре о проблемима у судству и тужилаштву или имају критички однос према предложеним амандманима за промену Устава обележило период од

последњих неколико месеци. МЕДЕЛ ће се обратити властима Србије ради евентуалног доласка у мониторинг мисију, током које би представници МЕДЕЛ-а разговарали о слободи изражавања судија и тужилаца и слободи одлучивања поједних правосудних институција, као и да ће, с обзиром на то МЕДЕЛ има статус посматача у Савету Европе и контакте са Европском унијом, извештај мониторинга бити прослеђен тим институцијама.

Учешће на састанцима УО МЕДЕЛ-а је од великог значаја за Удружење тужилаца јер се на сваком састанку расправља у ситуацији у свакој појединој држави чланици. Тако представници Удружења могу да изложе изазове са којима се суочавамо у Србији.

Регионална конференција Међународног удружења тужилаца ИАП

Представници Удружења учествовали су на 17. регионалној конференцији Међународног удружења тужилаца ИАП у Порту, Португалија под називом „Ефикасно јавно тужилаштво у кривичном правосуђу: Стратегије и аспекти организације“.

Циљ ове конференције је проналажење и дискусија о најбољим начинима за комбиновање ефикасних и ефикасних организационих поступака уз истовремено чување права појединца, како оптуженог, тако и жртве.

Све актуелне теме које се тичу рада Удружења и ставова које Удружење тужилаца Србије има, могу се пратити на нашој интернет страници www.uts.org.rs, која се редовно ажурира.

ПРОЈЕКТНЕ АКТИВНОСТИ

Јачање интегритета јавних тужилаца у Србији

Kingdom of the Netherlands

Донатор пројекта:
Амбасада Краљевине Холандије у Београду

Трајање: 14 месеци,
почетак јул 2018.

Општи циљ пројекта је оснаживање јавних тужилаца да отворено говоре о непримерним утицајима и како да им се одупру. Пројекат „Јачање интегритета јавних тужилаца у Србији“ ће допринети унапређењу

разумевања улоге Повереника за самосталност и подизање свести јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца о раду Повереника. Пројектом је предвиђено промовисање улоге Повереника међу јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца као и у јавности прављењем информативног материјала (летак, инфографика, редовно ажурирање на сајту ДВТ, итд).

Пројекат се састоји од следећих компоненти:

1. Независно истраживање
2. Подизање свести тужилаца и заменика тужилаца о штети коју проузрокују политички и непримерени утицаји
3. Стварање регулаторног оквира за Повереника за самосталност
4. Информативна и комуникациона кампања која ће имати два циља:

1. да промовише улогу Повереника међу тужиоцима и заменицима тужиоца,
2. да постави повереника као заштитника независности тужилаца.

У оквиру пројекта одржана су четири округла стола у

Пожаревцу, Шапцу, Крагујевцу и Неготину. Циљ округлих столова је оснаживање јавних тужилаца да отворено говоре о непримерним утицајима и како да им се одупру, допринос на унапређењу разумевања улоге Повереника за самосталност и подизање свести јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца о раду Повереника.

Активности на промоцији рада Повереника за самосталност

У циљу стицања увида у степен информисаности тужилаца у Србији о одлукама Повереника за самосталност од испитаника је затражено да наведу колико су упознати са одлукама овог органа. Резултати истраживања су показали да велики број тужилаца није упознат са радом Повереника и његовом надлежношћу, а да је са друге стране рад тужилаца у Србији много или веома много изложен различитим врстама притисака сматра чак 41% тужилаца који су учествовали у истраживању. Удружење

тужилаца Србије спровођењем одређених активности овог пројекта ради на подизању свести о улози Повереника као механизма за спречавање непримерних утицаја односно реаговања у случају непримерних утицаја.

У наставку се налази лифлет о Поверенику за самосталност јавних тужилаца.

ИСТРАЖИВАЊЕ О НЕПРИМЕРНИМ УТИЦАЈИМА НА ТУЖИЛАШТВО

У оквиру пројекта „Јачање интегритета јавних тужилаца“ Агенција за истраживање јавног мњења ЦеСИД за потребе Удружења тужилаца Србије спровело је истраживање на узорку од 539 испитаника из редова тужилаца широм Србије. У истраживању је учествовао највећи број тужилаца запослених у основним јавним тужилаштвима, следе тужиоци из виших јавних тужилаштава, затим они који су запослени

у апелационим тужилачким јединицама, у специјалним тужилаштвима и на крају Републичко. Упитник који су тужиоци попуњавали обрађивао је следеће теме: однос тужилаца према владавини права и позиција тужилаца у Србији; однос тужилаца према професионалним и етичким стандардима; општа перцепција изложености тужилаца притисцима о ситуацији које утичу на интегритет јавнотужилачке функције; изложеност јавних тужилаца непримерним утицајима; упознатост са одлукама и поступањима Повереника за самосталност јавног тужилаштва; однос према мерама за повећање независности тужилаштва и смањење политичких и других утицаја на тужиоце. Истраживање је било спроведено у периоду од 21.јануара до 11.фебруара 2019. године.

Institucija

„POVERENIK ZA SAMOSTALNOST“

uvodena je u organizaciju Državnog veća tužilaca u aprilu 2017. godine. Pravni osnov za rad i postupanje Poverenika predstavlja Poslovnika o radu Državnog veća tužilaca.

Osnovni zadaci Poverenika za samostalnost:

- Informisanje javnosti o pritiscima na tužilaštvo
- Podizanje svesti, to jest ohrabrivanje samih tužilaca

Razlog za uspostavljanje institucije Poverenika je potreba da se utvrde jasne procedure javnog reagovanja DVT u slučajevima političkog uticaja na rad javnog tužilaštva, što potvrđuje i činjenica da više od 70% javnih tužilaca smatra da je rad tužilaca izložen različitim vrstama pritiska.

POVERENIK ZA SAMOSTALNOST TUŽILACA

ZBOG ČEGA JE POVERENIK ZA SAMOSTALNOST U DRŽAVNOM VEĆU TUŽILACA VAŽAN?

Poverenik za samostalnost tužilaca je neko ko reaguje u situacijama kada se na tužioce vrši politički, medijski ili neki drugi pritisak.

ŠTA RADI POVERENIK ZA SAMOSTALNOST?

Ukazuje na postupke kojima se ugrožava samostalnost i integritet

Predlaže Državnom veću tužilaca preventivne mere u cilju jačanja samostalnosti i integriteta

Sarađuje sa etičkim odborom i disciplinskim organima, kao i drugim organima i organizacijama koje se bave pitanjima samostalnosti i integriteta tužilaca

Obaveštava Državno veće tužilaca i javnost o postojanju političkog i drugog nedozvoljenog uticaja na rad javnog tužilaštva.

POVERENIK ZA SAMOSTALNOST DELUJE U CILJU:

- zaštite samostalnosti i profesionalnog integriteta nosilaca javnotužilačke funkcije,
- jačanja samostalnosti i institucionalnog integriteta javnog tužilaštva.

KAKO SE POKREĆE POSTUPAK?

Poverenik za samostalnost postupa na osnovu inicijative nosioca javnotužilačke funkcije u slučajevima ukazivanja na postupke kojima se ugrožava samostalnost i integritet unutar javnog tužilaštva.

U slučajevima koji su izvan javnog tužilaštva može da postupi i bez inicijative.

U KOJIM SLUČAJEVIMA JE POVERENIK ZA SAMOSTALNOST REAGUJE?

Kada se vrši pritisak na nosioce javnotužilačke funkcije plasirajući informacije na društvenim mrežama, kao i preko drugih medija u kojima se navodi obilje grubih, omalozavajućih i ponižavajućih tvrdnji, vezanih kako za samu ličnost nosioca javnotužilačke

funkcije, tako i za članove njegove porodice, koje imaju za cilj unižavanje njegove ličnosti i članova porodice, psihičko zastrašivanje, a sve radi ostvarenja političkog i drugog nedozvoljenog uticaja na njegov rad kao nosioca javnotužilačke funkcije;

Kada je nosilac javnotužilačke funkcije izložen višestrukim pritisku putem neformalnih kontakata;

Kada se ulažu pritužbe koja nisu podnete radi ukazivanja na nezakonitosti i nepravilnosti, već u nameri da se naškodi licu protiv koga je podneta da bi se ostvario uticaj na njegovo postupanje i odlučivanje.

Kada su nosioci javnotužilačke funkcije izloženi kritici koja prevazilazi dozvoljenu i potrebnu kritiku rada javnog tužilaštva.

KOJE MERE MOŽE DA PREDUZME POVERENIK?

Mere koje Poverenik za samostalnost može da preduzme su preventivnog karaktera.

Poverenik za samostalnost u svom radu može da donose mišljenja i preporuke, pripremi beleške i izveštaje o radu.

Poverenik za samostalnost javnog tužilaštva nema ovlašćenje da odlučuje o eventualnim nepravilnostima i nelogičnostima u radu javnog tužioca.

KAKO SE OBRATITI POVERENIKU ZA SAMOSTALNOST?

Poverenik za samostalnost postupa po pritužbama.

Pritužba se podnosi u pisanoj formi na adresu Državnog veća tužilaca Resavska 42, 11000 Beograd, Pritužba treba da sadrži podatke o tome ko je bio izložen neprimerenim uticajima, **ko je izvršio uticaj, opis postupka**, kao i **dokaze**.

KAKO SE UPOZNATI SA PRAKSNOM POVERENIKA ZA SAMOSTALNOST?

Odluke Poverenika dostupne su na Internet prezentaciji Državnog veća tužilaca u cilju uspostavljanja prakse i upoznavanja javnosti

<http://www.dvt.rs/poverenik-za-samostalnost/>

Integritet tužilaca je osnov nezavisnosti tužilaštva koja je za vladavinu prava podjednako važna kao i nezavisnost sudija.

Integritet podrazumeva da je tužilac u mogućnosti da samostalno donosi odluke, te da je zaštićen od neprimerenih uticaja. Jaka spoljašnja i unutrašnja nezavisnost predstavlja prevenciju od ovih neprimerenih uticaja.

VTG
SREBNA AGENCIJA ZA PROMOVISANJE INTEGRITETA
Srbija, Beograd, 11000, Bulevar Oslobođenja 158
Tel: +381 11 26 26 26 26

JAČANJE INTEGRITETA JAVNOG TUŽILAŠTVA KAO PREVENCIJA NEPRIMERENIM UTICAJIMA

Podela vlasti podrazumeva da su zakonodavna, izvršna i sudska vlast u ravnoteži, odnosno da nijedna od ove tri grane demokratskog društva ne kontroliše preostale dve.

To znači da je jedino nezavisno pravosuđe može da spreči zloupotrebe od strane zakonodavne i izvršne vlasti i da ih drži odgovorne.

Tužiocima treba da obavljaju svoju dužnost zaštićeni od spoljašnjeg uticaja.

Posao tužioca je da sprovodi istragu i svaki slučaj procesuiraju prema istom principu, bez obzira koliko je važna, uticajna ili bogata osoba pod istragom.

Principi moraju biti jasni kako bi se razumeli koji se predmeti procesuiraju.

Ukoliko se dodela predmeta vodi jasnim principima tada se smanjuje mogućnost uticaja na tok predmeta preko „podoznog“ tužioca.

Davanje usmenih uputstava nadređenog kako postupiti u predmetu nije dobra praksa i tu praksu treba zabraniti i iskoriniti.

Svako uputstvo mora biti u pisanoj formi iz koje će se tačno utvrditi ko je dao uputstvo, šta je sadržano u uputstvu i iz kog razloga. Ovako pisano uputstvo se mora nalaziti u spisima predmeta.

U slučajevima kada se ustanovi da su neki od ovih elementa ili garancija nisu poštovani. Poverenik za samostalnost tužilaca je institucija kojoj se treba obratiti za pomoć.

NEPRIMERENI UTICAJI NA TUŽILAŠTVO

U istraživanju koje Udruženje tužilaca sprovelo u saradnji sa CESID-om anketirano je ukupno 539 tužilaca iz osnovnih, viših, apelacionih i specijalnih tužilaštva.

ODNOS TUŽILACA PREMA VLADAVINI PRAVA

Vladavinu prava u najvećoj meri oslikava pravilna primena zakona i sa tim se slaže **72%** ispitanih tužilaca.

Za 14% tužilaca vladavina prava predstavlja kontrolu javne moći putem prava u cilju zaštite građana,

dok je za 12% tužilaca to kontrola javne moći putem prava u cilju zaštite zakona.

O samostalnosti tužilaca i nezavisnost sudija u Srbiji

Za **80%** tužilaca samostalnost/nezavisnost predstavlja garanciju zaštite vladavine prava.

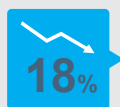
Da je samostalnost/nezavisnost garancija koja primarno štiti tužioce/sudije od neprimerenih uticaja slaže se 46% ispitanika

46%

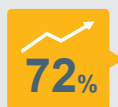

42%

a da je reč o garanciji koja olakšava vršenje sudijske odnosno tužilačke funkcije misli 42% anketiranih tužilaca.

Najmanji procenat tužilaca misli da je samostalnost/nezavisnost garancija koja primarno štiti stranke u postupku, njih **18%**.

72% tužilaca misli da su samostalnost i nezavisnost samo deklarativno garantovani, a efektivne garancije su slabe

17% tužilaca misli da postoje dovoljne garancije samostalnosti i nezavisnosti

Koji je najvažniji korak ka prepoznavanju, odnosno smanjenju političkog i bilo kog drugog pritiska na rad tužilaštva?

25% anketiranih tužilaca smatra da je potrebno sprovođenje odgovarajućih pravila i uređenje ponašanja nosilaca zakonodavne i izvršne vlasti u komentarisanju tužilačkih postupaka.

25% tužilaca smatra da treba da se ustanove jasne procedure javnog reagovanja DVT-a u slučajevima političkog uticaja na tužilaštvo

22% tužilaca je neodlučno, tačnije ne znaju odgovor ili ne mogu da procene

IZLOŽENOST NEPRIMERENIM UTICAJIMA

Da je rad tužilaca u Srbiji **mного ili veoma mnogo** izložen različitim vrstama pritisaka smatra čak **41%** tužilaca koji su učestvovali u istraživanju.

33% prepoznaje osrednju izloženost tužilaca spoljašnjim uticajima, odnosno pritislima, a nešto manje od petine ispitanika nije moglo ili nije znalo da proceni koji je adekvatan odgovor na ovo pitanje – **17%**

Po obimu izloženosti tužilaca pritislima od strane različitih aktera, na prvom mestu nalazi se pritisak pretpostavljenih – njemu je bilo izloženo **65%** tužilaca.

Sledi pritisak od strane medija, koji je osetilo **56%** ispitanika i od drugih nosilaca vlasti, kojem je bio izloženo **46%** tužilaca.

Takođe,

44% tužilaca osetilo je pritiske od strane osoba koje su posredno i/ili neposredno uključene u predmete, **38%** od strane civilnog društva u Srbiji, **34%** od kolega,

po **33%** od osoba sa društvenih mreža i od političkih partija ili partijskih funkcionera, po **20%** od prijatelja i rođaka, odnosno od poslovnog sektora

i konačno, **9%** od strane inostranog faktora (ambasade, međunarodne organizacije i slično).

Stav preko četvrtine tužilaca u Srbiji da se stepen pritiska koji se vrši na pripadnike njihove profesije povećao u odnosu na period od pre **šest godina** ali isto tako **39%** tužilaca koji ne mogu da procene da li je stepen pritiska sa kojim se suočavaju u radu manji ili veći u odnosu na period od pre šest godina.

Upotreba mehanizama zaštite od političkih i drugih uticaja/pritisaka

Sa mehanizmima zaštite od uticaja/pritisaka upoznato je potpuno ili površno **80%** tužilaca, dok ih **13%** ne poznaje uopšte.

Spremnost na upotrebu mehanizama je niska – do sada je trećina odbila da ih upotrebi iz straha da će im to dovesti u pitanje posao/funkciju, odnosno iz uverenja da se ništa neće promeniti.

Svega **3%** je do sada koristilo mehanizme –

2%
PREKO STRUKOVNOG
UDRUŽENJA

1%
PREKO POVERENIKA ZA
SAMOSTALNOST PRI DVT-U

48%

Najveći broj ispitanika nije mogao da proceni nivo zadovoljstva mehanizmima zaštite od neprimerenih uticaja – **48%**.

38% Ukoliko bi u ovom trenutku bilo izloženo nekoj vrsti pritiska u radu, tužilaca ne bi se obratilo nikom.

Prve tri najčešće adrese kojima bi se tužioci obratili u slučaju pritiska su:

POVERENIK ZA
SAMOSTALNOST
PRI DVT
20%

DVT
15%

NEPOSREDNI
PRETPOSTAVLJENI
15%

Dobijeni podaci ukazuju na činjenicu da **svaki peti** tužilac ne zna za postojanje odluka Poverenika

Dok nešto više od trećine (35%) navodi da je imalo priliku da se upozna sa odlukama.

35%

Najveći procenat tužilaca (45%) koji su naveli da nisu imali priliku da se upoznaju sa odlukama, iako znaju za njihovo postojanje.

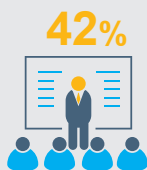
45%

Mere nezavisnosti i smanjenja pritiska na tužioce

32%

Trećina ispitanika je kao meru koja bi doprinela unapređenju nezavisnosti tužilaca u Srbiji navela **izbor i unapređenje isključivo na osnovu sposobnosti i iskustva** (32%).

42%

Najveći procenat tužilaca u Srbiji smatra da bi **stalna edukacija tužilaca** u pogledu toga da njihov posao zahteva hrabrost u odlučivanju u svim predmetima u skladu sa dokazima i zakonom, bez ikakvog uticaja trećih lica, uključujući tu i političare i medije (**42%**) najviše uticala na povećanje nezavisnosti tužilaštva.

Dve mere koje bi, prema mišljenju tužilaca, najviše doprinele prepoznavanju i smanjenju političkog ili bilo kojeg drugog negativnog uticaja na rad tužilaštva odnose se na primenu

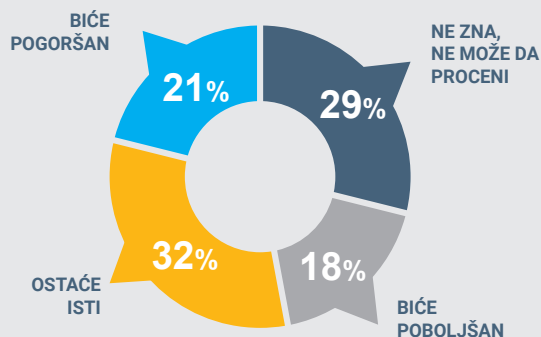
87%

odgovarajućih pravila kojima bi se uredilo ponašanje nosilaca zakonodavne i izvršne vlasti u komentaranju tužilačkih postupaka (u zbiru 87%) i

unapređenje kapaciteta strukovnih udruženja u zaštiti tužilaca u slučaju pritiska na njihov rad (u zbiru 87%).

Kako će izgledati položaj nosilaca javnotužilačke funkcije u budućnosti u pogledu njihove samostalnosti/nezavisnosti

Мерење резултата новог Закона о сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције

Донатор пројекта: Норвешка амбасада у сарадњи са Балканским фондом за демократију

Трајање: 12 месеци, почетак новембар 2018.

Удружење тужилаца ће у оквиру пројекта „Мерење резултата новог Закона о сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције“ допринети унапређењу оквира за одговором кривично правног система у случајевима корупције, нарочито посебних одељења у јавним тужилаштвима.

Циљеви пројекта су:

- Идентификовање препрека и изазова како би новооснована посебна одељења за сузбијање криминала у четири виша тужилаштвима боље функционисала, дефинисање препорука за законске амандмане и за побољшање у постојећој тужилачкој пракси као и заговорање њене примене.
- Подизање свести код јавних тужилаца и других релевантних страна за још ефикаснију примену анти корупцијског закона у Србији.
- Повећање свести јавности о антикорупцијским принципима и презентовања резултата рада тужилаштва.

Једна од првих пројектних активности је одржавање два округла стола, како би се установили изазови у раду новоснованих Посебних одељења за сузбијање корупције у оквиру четири Виша јавна тужилаштва на територији Србије. Округли столови организовани су у Новом Саду и Нишу. Округлим столовима биле су обухваћене четири теме - разлози оснивања посебних одељења, изазови у упостављању и функционисању посебних одељења, првих 10 месеци рада посебних одељења и процесно и материјално законодавство релевантно за рад посебних одељења.

На округлим столовима дискутовало се о недостацима законодавног оквира и

предлозима за његово унапређење, неуједначеној пракси тужилаштава и тумачењима појединих појмова, изазовима повезаним са условима рада у посебним одељењима.

Отворена врата правосуђа Донатор пројекта: УСАИД

Трајање пројекта: 3 године (2019. - 2022.године)

Општи циљ пројекта „Отворена врата правосуђа“, који је подржан од стране УСАИД-а, је јачање поверења грађана у рад правосудних институција у Републици Србији кроз побољшање комуникације између грађана и правосуђа.

Пројекат реализује коалиција коју чине 12 организација које се баве људским правима и развојем демократије, као и

струковна удружења правосуђа: Комитет правника за људска права (ЈУКОМ); Центар за европске политике (ЦЕП); Удружење тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије; Мрежа одбора за људска права у Србији (CHRIS мрежа); Друштво судија Србије; Транспарентност Србија; Београдски центар за безбедносну политику (БЦБП); Партнери за демократске промене (Партнери Србија); Београдски центар за људска права, Центар за правосудна истраживања (ЦЕПРИС); Народни парламент Лесковац; Форум судија Србије.

Један од три основна циља која пројекат жели да постигне јесте успостављање проактивног односа представника правосуђа и грађана и њихово боље упознавање са самим системом које би допринело да се грађани боље упознају и разумеју своја права, као и начин њиховог остваривања. Овакав однос пројекат жели да успостави кроз неколико канала комуникације са грађанима, који су прилагођени различитој социјалној структури

становништва, старосној доби и нивоу образовања. То укључује комуникацију кроз дигиталну платформу, дигиталне медије и блог постове као о кроз локалне савете у 15 градова и општина у Србији. Пројекат жели да, по угледу на развијене демократије, усвоји принцип отвореног дијалога, између грађана и правосуђа, и подстакне њихов већи ангажман у локалним заједницама. Задатак пројекта јесте да помогне грађанима да боље разумеју Уставом загарантована права, али и да упозна грађане како функционише систем правосуђа и како судије и тужиоци доносе одлуке које су правичне и рационалне.

Други циљ пројекта представља рад организација на истраживању и препознавању примарних потреба грађана

у њиховом свакодневном искуству са правосуђем у Србији. Ова активност покушава да разуме и истражи разлоге грађана за ниско поверење у правосудни систем, кроз широки мониторинг искустава грађана у сусрету са правосуђем. Као резултат ове активности, коалиција на пројекту ће израдити три опширна извештаја која би служила као средство за даље формулисање јавних политика које подржавају потребе грађана.

Последњи циљ пројекта жели да подигне одговорност и интегритет правосудних институција. Пројекат настоји да у раду са представницима правосуђа и организација цивилног друштва, кроз побољшану методологију планова интегритета и отворену процедуру за жалбе и слободно притуживање грађана, подигне интегритет и одговорност правосудних институција, чинећи их транспарентнијим, доступнијим и уз већи ангажман самих грађана.

У јулу месецу почела је са радом платформа Отворена

врата правосуђа (<https://www.otvorenavratapravosudja.rs/>). То је дигитални портал едукативног карактера, креиран да омогући грађанима лакше информисање о правосуђу.

Унапређење транспарентности и комуникације реформе правосуђа са грађанима

Донатор пројекта: Фондација за отворено друштво

Трајање пројекта: 9 месеци (јун 2019.-март 2020.)

Општи циљ пројекта је унапређење транспарентности и комуникације реформе правосуђа са грађанима у Србији. Овај општи циљ повезан је и са повећањем разумевања грађана кључних елемената реформе правосуђа, односно реформе јавног тужилаштва, а

посебно разумевање значаја независности и одговорности јавног тужилаштва, као и са унапређењем капацитета Удружења тужилаца у односима са медијима.

Пројекат се односи на унапређивање владавине права у Србији, као и учешће, односно подршка грађана реформским процесима који се одвијају у склопу спровођења Акционог плана за поглавље 23 и процеса придруживана Европској унији, као најзначајнијег генератора реформи у Србији.

Пројекат се ослања на резултате које је Удружење остварило у оквиру активности пројекта „Отпор популистичким нападима: унапређење комуникационе стратегије организацијама цивилног друштва које трпе нападе популистичких актера“.

„ЈАЧАЊЕ И НЕЗАВИСНОСТИ

Бранислава Вучковић

**Заменик Апелационог
јавног тужиоца у Новом
Саду**

Шта нам је чинити

Да би вас увела у тему морам кренути од одредбе члан 156 још важећег Устава Републике Србије који опредељује да је јавно тужилаштво самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости. Јавно тужилаштво врши своју функцију на основу Устава, закона, потврђеног међународног уговора и прописа донетог на основу закона.

Постоје и друге одредбе устава које говоре да сви закони и општи акти, морају да буду у сагласности са уставом, те да су сви једнаки пред Уставом и Законом, забрањен је сваки вид дискриминације као и поштовање достојанства личности на раду.

Међународним уговорима, Европском повељом о Закону за судије из 1998. године прокламују се основна начела

независности и самосталности, Магна картом судија (Стразбур, 2010. године) као норме гаранција независности предвиђа се да држава обезбеђује људске, материјалне и финансијске ресурсе за правилно функционисање судског система, а како би се избегао незаконити утицај судије ће примити адекватну накнаду и биће им обезбеђена пензијска шема која ће се утврдити законом. Истовремено, Европска конвенција о људким правима у члану 14 предвиђа забрану дискриминације.

Поштовањем принципа поделе власти, Народна скупштина је овлашћена да законом уреди оснивање, организацију и надлежност јавног тужилаштва и она је Законом о јавном тужилаштву уредила организацију и надлежност јавних тужилаштава, услове и поступак за избор и престанак функције јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, потом, права и дужности, вредновање рада,

САМОСТАЛНОСТИ ТУЖИЛАЦА“

напредовање и дисциплинску одговорност, обављање послова правосудне управе и тужилачке управе у јавним тужилаштвима, обезбеђивање средстава за рад и друга питања од значаја за њихов рад. Такође је уредила и одређена питања која се односе на материјални положај носилаца јавнотужилачке функције, а везана су за остваривање права из радног односа јавног тужиоца, односно заменика јавног тужиоца (начин одређивања основне плате јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, платне групе у које су разврстани јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца и коефицијенте сваке платне групе, као и на право на увећање основне плате и право на накнаду за одвојен живот које је касније проглашено неуставним).

Законом је прописано да јавни тужилац и заменик јавног тужиоца остварују права из радног односа у складу са прописима који уређују права из радног односа изабраних лица,

ако овим законом није друкчије одређено, тако да се сва права из радног односа јавних тужиоца, а која нису прописана Законом о јавном тужилаштву примењују прописи којима су уређена права из радног односа изабраних лица.

Иако су чланом 97 Устава и чланом 123 тачка 3 Устава, утврђена нормативна овлашћења Владе у погледу доношења прописа у извршавању закона, правосудје то не треба препустити Влади, а посебно имајући увиду Европске стандарде и признате међународне уговоре. Разлог томе је и постављање питања стварне заштите самосталности, односно колико је тужилаштво самостално и независно од утицаја извршне власти, као и питање стварне независности судства, поготову када се има у виду да они своја права у вези рада црпе из Закона о раду, потом из Уредбе о накнадама и другим примањима изабраних и постављених лица у државним органима и из Уредбе о накнади

трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника. Све ово представља нестабилност и атак на независност и самосталност имајући у виду улогу Владе у систему поделе власти тако да се не може искључити могућност да ће се уредбама Владе законска права, уместо да се додатно разрађују, само „конституисати“, односно да се неће ширити већ „ограничавати“, а што је свакако супротно Основном Закону о раду, који говори да се општим актом и уговором о раду могу утврдити и већа права као и друга права која нису утврђена законом, односно уколико се њим или појединим одредбама утврђују неповољнији услови рада од услова утврђеним законом, примењиваће се одредбе закона.

Све у свему оваква незавидна ситуација је и наступила после једне оправдане иницијативе Удружења јавних тужиоца и заменика јавних тужилаца Србије када је Уставни суд, на основу члана 167 став 1 тачка

1 Устава Републике Србије, на седници одржаној 21. априла 2016. године, донео одлуку број IУз-80/2014 којом је утврђено да одредбе члана 73 ст. 2, 5 и 6 Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС”, бр. ,116/08, 104/09, 101/10, 78/11-др. закон, 101/11, 38/12-Одлука УС, 121/12, 101/13, 111/14-Одлука УС, 117/14 и 106/15) нису у сагласности са Уставом, односно утврђивањем права на накнаду за одвојен живот само одређеним категоријама јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца нарушава се уставни принцип једнакости свих пред Уставом и законом из члана 21 став 1 Устава и начело забране дискриминације, утврђено ставом 3 истог члана Устава, а анализирајући сва законска и подзаконска акта упутио значајну смерницу за убудуће да увидом у упоредну праксу, где преовлађује решење према коме се питања која се односе на права на накнаде и друга примања носилаца јавнотужилачке функције уређује законом, а како то упућују и међународни акти.

Уставни суд је става да је Закон о јавном тужилаштву, у домену одређивања материјалног положаја јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, прописао само начин одређивања основне плате, платне групе и коефицијенте сваке платне групе, као и основне плате заменика јавних тужилаца у случају њиховог премештаја или упућивања у друго јавно тужилаштво, министарство, установу или међународну организацију и разлоге за увећање основне плате јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, док нису утврђене накнаде и друга примања која јавни тужилац и заменик јавног тужиоца имају право да остварују на основу обављања јавнотужилачке функције.

Након ове одлуке Уставног суда, Преседници судова и Јавни тужиоци су изменили решења о накнадама за одвојени живот судијама и заменицима јавних тужилаца који су ово право остваривали на основу дискриминаторских одредби закона, те применили Уредбу о

накнадама и другим примањима изабраних и постављених лица у државним органима („Сл. гласник РС”, бр. 44/2008 - пречишћен текст и 78/2012) и Уредбу о накнади трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника („Сл. гласник РС”, бр. 98/2007 - пречишћен текст, 84/2014 и 84/2015). Основ за овакву одлуку налазе у чињеници да функције судија и заменика јавних тужиоца немају ограничени рок, те да они губе право на накнаду за одвојени живот применом Уредбе о накнади трошкова која се односи на државне службенике и намештенике. Овим се игнорише Уредба која регулише накнаде и друга примања за изабрана лица и то члан 5, који упућује да се уредба о државним службеницима примењује на изабрана лица, осим одредаби којима су утврђени посебни случајеви у којима државни службеник или намештеник нема право на накнаду трошкова за одвојени живот од породице. Оваквим решењима створена је нова дискриминација јер те накнаде

примају само функционери са мандатом иако таква законска решења не постоје ни у Закону о јавном тужилаштву, а ни у горе поменутиим уредбама поготову што исти нису упућени већ изабрани узаконим предвиђеној процедури.

Једном речју уколико желите да напредујете, а нисте из града у којем се налази институција у којој желите и заслужујете да вршите функцију заменика, а не желите да постанете становник тог града, то не жели ни ваша породица, јер у граду у којем желите да останете да живите, без обзира што није већи центар у овој нашој земљи, желите да останете у свом стану, кући, са пријатељима, мораћете да жртвујете или каријеру или адекватну новчану надокнаду за одвојеност од породице, што свакако није у складу са Европским стандардима којима стремимо.

Да не би остала таква неравноправност и немогућност права на рад, те права на заслуге које вам припадају у виду напредовања, те права на избор

где ћете живети, потребно је изменити наше прописе тако што ћемо се угледати на земље у нашем окружењу (Погледати Закон о плаћама судца и других правосудних дужносника у Републике Хрватске) и донети закон који би на једном месту регулисао све што је потребно за нашу струку и како горе поменута одлука Уставног суда упућује.

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ ЕВРОПСКОГ СУДА - члан 6 Европске конвенције (претпоставка невиности)

**Снежана Николић-
Токмаковић**

**магистар правних
наука**

**заменик јавног
тужиоца**

**Основно јавно
тужилштво у Ужицу**

Пракса Европског суда за људска права у погледу примене одредаба члана 6 веома је обимна. У многим случајевима је установљено кршење наведеног члана што указује да државе нису достигле задовољавајући ниво у обезбедјивању наведеног права појединцима у судским поступцима у њиховој надлежности.

У члану 6 Европске конвенције о људским правима прокламовано је право на правично суђење.

Члан 6 Конвенције гласи:

1. Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Пресуда се изриче јавно, али се штампа и јавност могу искључити с целог или с дела суђења у интересу јавног морала, јавног реда или националне безбедности у

демократском друштву, кад то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мери која је, по мишљењу суда, нужно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.

2. Свако ко је оптужен за кривично дело сматраће се невиним све док се не докаже његова кривица на основу закона.

3. Свако ко је оптужен за кривично дело има следећа минимална права:

а) да у најкраћем могућем року, подробно и на језику који разуме, буде обавештен о природи и разлозима за оптужбу против њега;

б) да има довољно времена и могућности за припремање одбране;

ц) да се брани лично или путем браниоца кога сам изабере или, ако нема довољно средстава да плати за правну помоћ, да ову помоћ добије

У СВЕТЛОСТИ ЈУРИСПРУДЕНЦИЈЕ ЗА ЉУДСКА ПРАВА

о људским правима и основним слободама и права окривљеног)

бесплатно када интереси правде то захтевају;

д) да испитује сведоке против себе или постигне да се они испитају и да се обезбеди присуство и саслушање сведока у његову корист под истим условима који важе за оне који сведоче против њега;

е) да добије бесплатну помоћ преводиоца ако не разуме или не говори језик који се употребљава у суду.¹

ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ

Чланом 6 став 2 пружа се гаранција лицима оптуженим за кривична дела и потврђује једно од најважнијих начела кривичног поступка - претпоставка невиности: Свако ко је оптужен за кривично дело сматраће се да је невин док се не докаже да је крив на основу закона. Ово начело везано је за појам права на правично

¹ Службени лист СЦГ- Међународни уговори број 13/03

суђење, који је предмет заштите члана 6 Конвенције. Претпоставка невиности односи се на установљавање, односно доказивање кривице, а што је у блиској вези са начелом непристрасности суда. Суд треба да претпостави невиност оптуженог без икаквих предрасуда и може га осудити само на основу доказа изнетих у току поступка.²

У случају *Lammana protiv Austrije*³ од 10. јула 2001. године, Суд је установио повреду претпоставке невиности у поступку вођеном након доношења ослобађајуће пресуде.

Подносилац представке, *Salvatore Lammana*, француски држављанин, који је држан у притвору, а касније ослобођен оптужби за покушај убиства, тешку пљачку и незаконито

² Милан Пауновић-Јуриспруденција Европског суда за људска права, Правни факултет Београд, Београд 1993.г, страна 101. и 102.

³ Случај *Lammana против Аустрије*, пресуда од 10. јула 2001. године, Series A, No.28923/95, страна 6-7, параграф 27-34.

поседовање оружја, поднео је захтев за надокнаду, али без успеха.

Он се жалио да су Окружни суд у Салцбургу и Апелациони суд у Линцу у пресудама навели да сумње против њега нису развијене, што је повредило претпоставку невиности, постављени у члану 6 став 2 Конвенције.

При разматрању жалбе по члану 6 став 2 Конвенције, Суд је подсетио да, када је једном донета коначна ослобађајућа пресуда, исказивање било каквих сумњи у погледу кривице, укључујући и оне изражене у образложењу ослобађајуће пресуде, није у складу са претпоставком невиности. И Окружни суд у Салцбургу и Апелациони суд у Линцу изразили мишљење да још постоје сумње, чиме су довели у питање његову невиност.

Суд је закључио да је било повреде члана 6 став 2 Конвенције.

Пошто није утврдио узрочну везу између повреда Конвенције и наводне материјалне штете због губитка зараде услед задржавања у притвору, Суд није доделио надокнаду штете.

У случају *Radio Francuska protiv Francuske*⁴ од 30. марта 2004. године, Суд је закључио да није дошло до повреде претпоставке невиности.

Представку је поднело национално предузеће за радио емитовање Радио Француска и два француска држављанина, главни уредник, *Michael Boyon* и новинар новости Француске (канал који емитује предузеће подносилац представке) *Bertrand Gallicher*.

У вестима и извештајима на Новостима Француске је 31. јануара и 1. фебруара 1997. године око 60 пута поменут чланак објављен у недељнику *Le Point* у коме се тврди да је *Michel Junot*, заменик перфекта *Pithiviers*-а 1942. и 1943. године, надзирао депортацију хиљада Јевреја.

Кривични суд у Паризу је у вези са овим објавама прогласио *Boyon*-а и *Gallicher*-а кривим за дело јавне клевете државног службеника и казнио их са 20.000 француских франака (ФРФ - једнако суми од 3 048,98 еура) и наложио им да исплате одштету од 50.000 ФРФ (око 7.622,45 еура). Предузећу посносиоцу представке, наложено је да објављује обавештење о овој пресуди на Новостима Француске свака два сата у трајању од 24 часа.

Пресудом од 17. јуна 1998. године, Апелациони суд је потврдио осуде подносилаца представке. Он је сматрао да су, тврдећи да је *Junot* надзирао депортацију хиљаде Јевреја и организовао њихов превоз у логор *Drancy*, поредећи његов положај са *Maurice Rauppon*-ом (против кога се водио поступак пред домаћим судом) и тврдећи да је он био припадник Покрета отпора, спорне објаве повредиле његову част и достојанство.

Кривично одељење Касационог суда је одбило жалбу подносилаца представке 8. јуна 1999. године.

Подносиоци представке су тврдили даље, да је Закон од 29. јула 1982. године створио претпоставку, коју није могуће оповргнути, да је главни уредник и одговоран за извршено дело, чиме се повређује његово право на претпоставку невиности јемчено чланом 6 став 2 Конвенције.

Суд је приметрио да је претпоставка одговорности главног уредника према Закону од 29. јула 1982. године последица његове дужности да контролише објављивање обавештења у медију где ради. Та одговорност се појављује само када постоји претходни снимак спорне изјаве, пре него што је објављена.

Новости Француске редовно објављују вести у виду извештаја уживо. Стога француски судови нису сматрали одговорног уредника одговорним за објављивање првог извештаја, али су сматрали да он представља претходни снимак за потребе каснијих објављивања. Према томе, они су били мишљења да је главни уредник био у положају да унапред

⁴ Случај *Радио Француска против Француске*, пресуда од 30. марта 2004. године, Series A, No. 53984/00

контролише објављивање вести и прогласили су га кривично одговорним.

Законима од 29. јула 1982. и 29. јула 1881. године, предвиђа се кривична одговорност главног уредника за објављивање клеветничке изјаве, када постоји “претходни снимак” пре њеног објављивања. Претпоставка одговорности је повезана са другом претпоставком, која није апсолутна, према којој се претпоставља да су клеветничке изјаве дате злонамерно.

Главни уредник је могао да се ослободи одговорности доказујући или добронамерност лица које је дало спорне изјаве или да није било „претходног снимка“. Имајући у виду значај онога што је у питању, тј. потребу спречавања објављивања клеветничких изјава у медијима обавезивањем главног уредника да врши претходну контролу, Суд је закључио да претпоставка створена Законом из 1982. године остаје у оквиру захтеваних разумних граница. Указујући на пажњу са којом су француски судови разматрали основе жалбе

подносиоца представке у том погледу, Суд је закључио да нису применили закон на такав начин да је дошло до повреде претпоставке невиности. Према томе, Суд је закључио да није дошло до повреде члана 6 став 2 Конвенције.

У случају *Lavents protiv Litvanije*⁵ од 28. новембра 2002. године, подносилац представке је тврдио да су изјаве судије надлежне за његов случај дате штампи указале на то да је била унапред уверена у његову кривицу.

Суд је приметио да на основу изјава судије *Šteinerte* штампи изгледа да је била убеђена у кривицу подносиоца представке. Она је чак сугерисала да он треба да докаже да није крив, што је став противан самом начелу претпоставке невиности. Стога, Суд је закључио да је дошло до повреде члана 6 став 2 Конвенције.

⁵ Случај *Lavents protiv Litvanije*, пресуда од 28. новембра 2002. године, Series A, No.58442/00, str.34-39, paragraf 105-121

У случају *Diamantides protiv Grčke*⁶ Европски суд је утврдио повреду члана 6 став 1 у погледу разумног рока и повреду члана 6 став 2 у погледу претпоставке невиности.

Spyros Diamantides је грчки хомеопатски лекар рођен 1948. године и живи у Атини у Грчкој.

Након што су га неке од колега оптужиле да је духовни вођа квази-верске организације, тужен је у више прилика за превару, кривотворење и изношење неистина. Неке од ових оптужби су повучене пре почетка судског поступка, а у погледу других оптужби је спроведен поступак и није утврђена кривица.

У међувремену, подносилац представке је поднео тужбу због клевете и увреде против новинара и лица која су учествовала у телевизијској емисији под насловом „Очевидцац“, емитованој три пута током фебруара 1996. године. У емисији је новинар рекао да је подносилац представке

⁶ Пресуда у случају *Diamantides protiv Grčke*, пресуда од 19. маја 2005. године, Series A, No. 71563/01

„регрутовао младе научнике и претварао их у слепо послушне слуге, малтретирао децу, претио одређеним лицима, наложио пребијање и убадање људи... основао заједнице жена спремних да испуне његове сексуалне жеље и спроводио обреде црне магије у циљу уништавања оних које је сматрао својим непријатељима.“

Одељење за оптужнице Кривичног суда у Атини је 25. јануара 2000. године одлучило да не покрене поступак против поменутих лица, јер њихове изјаве током емисије нису биле неистините и нису угрозиле част и углед подносиоца представке. Подносилац представке се неуспешно жалио на ту одлуку. Жалба у погледу примене материјалног права коју је уложио је такође одбачена 9. јануара 2001. године.

Подносилац представке се жалио на дужину кривичног поступка који је покренуо. Он је даље тврдио да су грчки судови повредили начело претпоставке невиности изјавом, док кривични поступак против њега још није био окончан,

да неће покренути поступак против новинара и лица која су учествовала у телевизијској емисији. Пошто њихове изјаве нису биле неистините. Он се позвао на члан 6 став 1-право на правично суђење у разумном временском року и члан 6 став 2-претпоставку невиности.

Суд је приметио да је поступак трајао скоро четири године и девет месеци у три степена надлежности. Имајући у виду околности случаја, сматрао је да је тако дугачак временски период био прекомеран и није испунио захтев разумног временског рока. Стога је закључио да је дошло до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

У погледу претпоставке невиности, није на Суду да каже да ли је требало да грчки судови надлежни за тужбу подносиоца представке одложе разматрање тужбе против новинара и лица која су учествовала у телевизијској емисији, док се не оконча кривични поступак против њега.

Међутим, чињеница је да је пропуст да се одложи разматрање обавезао Одељење

за оптужнице Апелационог и Касационог суда да усвоје став по питању да ли је подносилац представке учинио оно за шта је оптужен пре него што је поступак против њега окончан.

Суд је био мишљења да је нарочито категорична и нејасна природа израза, које је Одељење за оптужнице Апелационог суда употребило, није оставила места сумњи да је подносилац представке починио дела за која је већ био ослобођен кривице или у погледу којих је поступак још увек био у току. Пошто је то тако, Суд је сматрао да је начело претпоставке невиности било повређено и да је дошло до повреде члана 6 став 2 Конвенције.

3. ОСТАЛА ПРАВА ОДБРАНЕ

3.1. ПРАВО ПОЈЕДИНЦА ДА ОДМАХ И НА ЈЕЗИКУ КОЈИ РАЗУМЕ БУДЕ ОБАВЕШТЕН О ПРИРОДИ И РАЗЛОЗИМА ОПТУЖБЕ-ЧЛАН 6 СТАВ 3а

У случају *Brozicek protiv Italije*⁷ Суд је утврдио кришење ове одредбе.

⁷ *Случај Brozicek protiv Italije*, пресуда од 19. децембра 1984. године, Series A, No

Подносилац представке рођен је у Чехословачкој, у тренутку расправе настањен у Немачкој, чији је држављанин и био. Против подносиоца представке подигнута је оптужница у Италији за кривично дело увреде, напада и одупирања полицији.

Суд је установио повреду права из члана 6 став 3а, када је лице настањено у једној земљи оптужено за кривично дело у другој и када су му уручени списи на језику друге земље.

Наиме, подносилац представке, упркос његовим изричитим захтевима да добије превод оптужнице или на матерњем или на једном од језика Уједињених нација, суђено му је у одсуству и осуђен у одсуству, а да при том надлежни органи Италије никад нису одговорили на његов захтев.

У случају *Brozicek protiv Italije* (1989), Суд је, дакле установио повреду права кад је лице настањено у једној земљи оптужено за кривично дело у другој, и када су му уручени списи о томе на језику

друге земље. Упркос његовим захтевима да добије превод оптужнице на један од језика Уједињених нација⁸, друга држава судила му је у одсуству и утврдила да је крив, а да при том никад није одговорила на његов захтев.

У случају *Kamasinski protiv Austrije*⁸ (1989), Суд је одбио жалбу човека који је тврдио да му нису дата извесна обавештења у вези са оптужницом, и да истражни поступак, као ни пресуда, нису били на језику који разме. Суд је закључио да је држава тиме што је оптуженом ставила на располагање браниоца који познаје и језик суда и језик жалиоца, испунила захтеве из члана 6 став 3а.

3.2. ПРАВО ОПТУЖЕНОГ НА ОДГОВАРАЈУЋЕ ВРЕМЕ И МОГУЋНОСТ ЗА ПРИПРЕМУ ОДБРАНЕ-ЧЛАН 6 СТАВ 3Б

Право одбране које се овом одредбом штити, тесно је повезано са правом на обавештеност о природи и

⁸ Случај *Kamasinski protiv Austrije*, пресуда од 19. децембра 1989. године, Series A, No.168

разлозима оптужбе зајемченим у члану 6 став 3а и правом на браниоца зајемченим чланом 6 став 3ц.

У случају *Jesperts protiv Belgije*⁹ (*Izv.Kom. iz 1981*), подносилац представке жалио се на повреду алинеје а и ц. У овом случају израз „могућности“ одређен је као прилика за оптуженог да се упознаје са резултатима истраге током целог поступка, без обзира како се до њих долази и како се означавају. Међутим, појединац не може да се позове на овакву дефиницију да би тражио неограничен приступ досијеима истражних органа. Тужени треба да покаже да су недостатци у поступку ишли на његову штету да би се могло говорити о кршењу члана 6 став 3б. У случајевима *Jesperts i Kamasinski*, Суд је стао на становиште да је приступ браниоца оптуженог одговарајућим списима довољан да би се задовољили услови из члана 6 став 3б: сам оптужени нема аутоматско независно право прегледа списка који га се тичу. Други важан вид остваривања

⁹ Случај *Jesperts protiv Belgije*, Извештај Комисије од 1981. године

права на браниоца спада у оквир алинеје б, поврх оног што се предвиђа алинејом ц: реч је о контакту с браниоцем током истражног поступка. Очигледно, једна од најважнијих „могућности“ за припрему одбране јесте прилика за договор с браниоцем.

У случајевима *Can protiv Austrije*¹⁰ (1985) и *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*¹¹ (1984) жалиоци су тврдили да је присуство полицијских и других службеника разговорима између бранилаца и оптужених повређено право на одговарајуће могућности за припремање одбране, зајемчено у члану 6 став 3б.

Утврђено је да, договор између оптуженог и браниоца треба да се обави на само да би се сачувала поверљивост њихових односа и обавеза браниоца да чува професионалну тајну. Међутим, суд је у случају *Campbell i Fell*, стао на становиште да под извесним, изузетним

10 Случај *Can protiv Austrije*, пресуда од 30. септембар 1985. године, Series A, No.96

11 Случај *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, пресуда од 28. јуна 1984. године, Series A, No.80, страна 44, параграф 67

условима држава може да ограничи овакве приватне консултације, на пример када има довољно основа да претпостави да одређени бранилац злоупотребљава свој професионални положај, тако што се, на пример, споразумева са брањеником да сакрије или уништи доказни материјал или што на други начин озбиљно отежава поступак.

3.3. ПРАВО НА БРАНИОЦА ЧЛАН 6 СТАВ 3ц

У случајевима *Artico protiv Italije*¹² (1980) и *Goddi protiv Italije*¹³ (1984) италијански судови били су одредили браниоце туженицима. Ниједан од тих бранилаца није стварно и заступао своје клијенте, који су осуђени због кривичних дела (*Goddi u odsustvu*).

Суд је одбацио аргументе италијанске владе, према којима италијанско право претпоставља да именовани браниоци заступају своје

12 Случај *Artico protiv Italije*, пресуда од 13. маја 1980. године, Series A, No.37

13 Случај *Goddi protiv Italije*, пресуда од 9. априла 1984. године, Series A, No.76

клијенте уколико нису званично замењени или на други начин ослобођени те дужности. У оба случаја Суд је утврдио да је прекршен члан 6 став 3ц, наглашавајући да се у њему тражи „помоћ“, а не „именовање“ браниоца.

С друге стране, Суд није прихватио тврдње да именовани бранилац мора да има одређен степен професионалне способности да би се задовољили стандарди повезани са правом на браниоца. Суд је стао на становиште да право на бесплатну правну помоћ, онда када то захтевају интереси правде, није алтернатива праву човека да се брани сам, већ независно право на које се примењују објективни стандарди.

Ако се у извесном случају покрећу правна питања која изискују одређен степен професионалног знања, држава не може тражити од оптуженог да се сам њима бави (*Pakelli protiv SR Nemačke*¹⁴ -1983 i *Artizo*).

14 Случај *Pakelli protiv SR Nemačke*, пресуда од 25. априла 1983. године, Series A, No.64

У случају *Ocalan protiv Tur-ske*¹⁵ од 12. марта 2003. год, Суд је такође утврдио повреду члана 6 став 3ц.

Суд је приметио да подносилац представке није имао помоћ правних заступника док је испитиван у полицијском притвору, да није био у могућности са њима да разговара без присуства треће стране и да није био у стању да добије директан приступ списима случаја до веома одмакле фазе поступка. Сем тога, наметнута су ограничења на број и дужину посета правних заступника и није им обезбеђен одговарајући приступ списима случаја да касне фазе поступка. Укупно дејство ових потешкоћа ограничило је права одбране у тој мери да је повређено начело правичног суђења, гарантовано у члану 6. Стога је дошло до повреде члана 6 став 1, узетог заједно са чланом 6 став 3 б и ц.

У случају *Lanz protiv Austrije*¹⁶

15 Случај *Ocalan protiv Turske*, пресуда од 28. новембра 2002. године, Series A, No.58442/00, str.34-39, paragraph 105-121..

16 Случај *Lanz protiv Austrije*, пресуда од 31. јануара 2002.године.33343/96, Series A, No. 24430/94

од 31. јануара,Суд је утврдио повреду члана 6 став 3б и став 3ц због тога што је надзор састанака притвореног лица са његовим правним заступником повредило право на одбрану. Суд је приметио да је надзор састанака притвореног са правним заступником од стране истражног судије озбиљно мешање у право на одбрану оптуженог и да морају бити дати веома значајни разлози да би се оваква одлука оправдала.

3.4. ПРАВО ДА СЕ ИСПИТАЈУ СВЕДОЦИ-ЧЛАН 6 СТАВ 3д

У случају *Bomisch protiv Austrije*¹⁷ (1985), Суд је нашао да аустријски суд мора да на исти начин испитује вештаке које је сам позвао и оне које је довела одбрана. Суд је, такође, доследно утврђивао кршење члана 6 став 3д када су пресуде биле донете на основу сведочења анонимних сведока који нису били доступни испитивању одбране (*Kostovski protiv Holandije*¹⁸ -1989 и *Windisch protiv Aus-*

17 Случај *Bomisch protiv Austrije*, пресуда од 6. маја 1985. године, Series A, No.92

18 Случај *Kostovski protiv Holandije*, пресуда

*trije*¹⁹ -1986.), жалилац је био осуђен на основу сведочења своје жене и пасторке, које није могао подвргнути испитивању и суочењу. Суд је закључио да је одбијање захтева за суочење значајно ограничило права оптуженог из члан 6 зато што су изјаве ових сведока биле прихваћене као доказ истинитости неких тачака оптужбе. У случају *Atlan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²⁰ од 19. јуна 2001.године, Суд је закључио да је дошло до повреде члана 6 став 1 и 3д Конвенције, јер је по мишљењу Суда неизношење доказа оптужбе на суђењу повредило право на правично суђење. Суд је позивајући се на своју пресуду у случају *Rowe i Davis protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²¹ од 16. фебруара 2000. године, приметио да члан 6 у начелу захтева да тужилачка страна одбрани треба да учини

од 20.новембар 1989. године, Series A, No.166

19 Случај *Windisch protiv Austrije*, пресуда од 1986. године, Series A, No..

20 Случај *Atlan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, пресуда од 19. јуна 2001. године, Series A, No. 36533/97

21 Случај *Rowe i Davis protiv Ujedinjenog Краљевства*, пресуда од 16. фебруар 2000. године, Series A, No.28901/95

доступним све материјалне доказе у корист или против оптужених. У неким случајевима може бити неопходно да се одређени докази не износе да би се заштитила основна права другог појединца (као што је доушник) или да се заштити важан јавни интерес (као што је потреба одржавања тајности полицијске истраге). Овакво неизношење доказа би било прихватљиво по члану 6 само ако је строго неопходно и ако су тешкоће проузроковане одбрани надомештене у току поступка. У случају *Crahi protiv Italije*²² (број 2.) од 5. децембра 2002. године, Суд је установио повреду члана 6 став 1 и 3д. У погледу члана 6 ставови 1 и 3(д), Европски суд је закључио да се предвиђа могућност да се на суђењу користе изјаве дате пре суђења од стране саоптужених који су касније искористили право на ћутање или изјаве лица која су преминула пре него што су имали могућност да сведоче у суду.

22 *Случај Crahi (број 2), пресуда од 11.10.2001. године, Series A, No 34896/97, str.11-17, paragraf 1-2.*

Међутим, та чињеница није оптуженог лишила права да се главни докази против њега испитају у контрадикторном поступку. Суд је приметио да у овом случају на основу пресуде Касационог суда од 12. новембра 1994. године изгледа да је подносилац представке осуђен искључиво на основу изјава датих пре суђења од стране других оптужених, који су одлучили да не сведоче у суду и лица које је касније преминуло. Подносилац представке и његови правни заступници нису имали могућност да те сведоке унакрсно испитују и због тога нису могли да оспоре изјаве које су сачињавале правну основе његове осуде.

У вези са тим, Суд је приметио да правни заступници подносиоца представке нису Окружном суду Милана поднели приговор којим би оспорили законитост или упутност прилагања изјава о којима је реч у предметном досијеу.

Међутим, како су изјаве биле придодате досијеу у складу са релевантном домаћом одредбом на снази у то време,

Суд је сматрао да би било који приговор подносиоца представке имао мало изгледа за успех, те да пропуст да се такав приговор уложи не може бити тумачен као прећутно одрицање од права да се сведоци оптужбе унакрсно испитају, посебно зато што је касније то питање покренуто пред Апелационим и Касационим судом. Суд је стога закључио да је по том питању дошло до повреде члана 6 ставови 1 и 3(д) Конвенције.

3.5. ПРАВО НА БЕСПЛАТНУ ПОМОЋ ПРЕВОДИОЦА - ЧЛАН 6 СТАВ 3е

У случају *Luedicke, Belkacem i Koc protiv SR Nemačke*²³ (1978), Суд је закључио да се ова оптужба односи на „све списе или изјаве у поступку... које он трба да разуме да би му се правично судило“. Суд је даље развио овај захтев, наводећи, међу стварима које се морају превести на рачун државе: оптужницу, разлоге за хапшење и сам усмени претрес. Теоријски, на основу овакве

23 *Случај Luedicke, Belkacem i Koc против СР Немачке, пресуда од 28. новембар 1978. године, Series A, No.29*

праксе могло би се закључити да оптужени мора да разуме све видове процеса. Међутим, у случају *Kamasinski protiv Austrije*²⁴ (1989), Суд није утврдио кршење члана 6 став 3е тамо где је бранилац познавао матерњи језик оптуженог.

У случају *Cuscani protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²⁵ од 24. септембра, разматрано је право оптуженог лица на преводиоца и установљено је кршење члана 6 став 1 и 3е. На суђењу 4. јануара 1994. године подносилац представке се изјаснио као крив за оптужбе за избегавање плаћања пореза и превару Службе прихода.

На рочишту за проглашење пресуде 26. јануара 1996. године није био присутан професионални преводилац, иако је судија раније одобрио захтев за преводиоца. Правни заступник подносиоца представке је, без саветовања са својим клијентом, предложио да превођење обавља брат подносиоца представке и суд

²⁴ *Kamasinski* против Аустрије, пресуда од 19. децембар 1989. године, Series A, No. 168.

²⁵ Случај *Cuscani* против Уједињеног Краљевства од 24. септембра 2002. године, Series A, No 32771/96

се сагласио са тим, ако се укаже потреба. Међутим, од брата подносиоца представке током рочишта није захтевано да преведе ниједну изјаву.

Подносилац представке је осуђен на укупно четири године затвора и било му је забрањено да врши функцију директора предузећа током десет година. Захтев за улагање жалбе је одбијен.

Подносилац представке је 3. септембра 1996. године писао Министру правде, тврдећи да је први износ избегнутог пореза био 140 000 фунти стерлинга, а не 800.000. Он се такође жалио да током суђења није имао на располагању преводиоца и да његов брат није знао ни да пише ни да говори на енглеском.

Случај је упућен Комисији за преиспитивање кривичних случајева. Комисија је утврдила да је подносилац представке био у стању да разуме главне елементе оптужбе, али је сматрала да је преводилац требало да буде присутан када је тужба објашњавана подносиоцу представке од стране његових сопствених правних заступника, имајући у виду сложеност доказног материјала.

Комисија је такође прихватила да брат подносиоца представке није био одговарајући преводилац, али је сматрала да је недостатак преводиоца на суђењу био од много мањег значаја него у ранијој фази поступка. Даље, Комисија је закључила да су правни заступници подносиоца представке премало времена провели објашњавајући му оптужбу.

Комисија је установила да постоје основе за закључак да је оптужени био непотпуно обавештен када је признао извршење дела, јер није у потпуности разумео природу случаја о коме се изјашњавао, делимично због неодговарајућег објашњења тужбе које су му пружили његови правни заступници.

Подносилац представке је тврдио да није имао правично суђење због недостатка превођења на рочишту за проглашење пресуде.

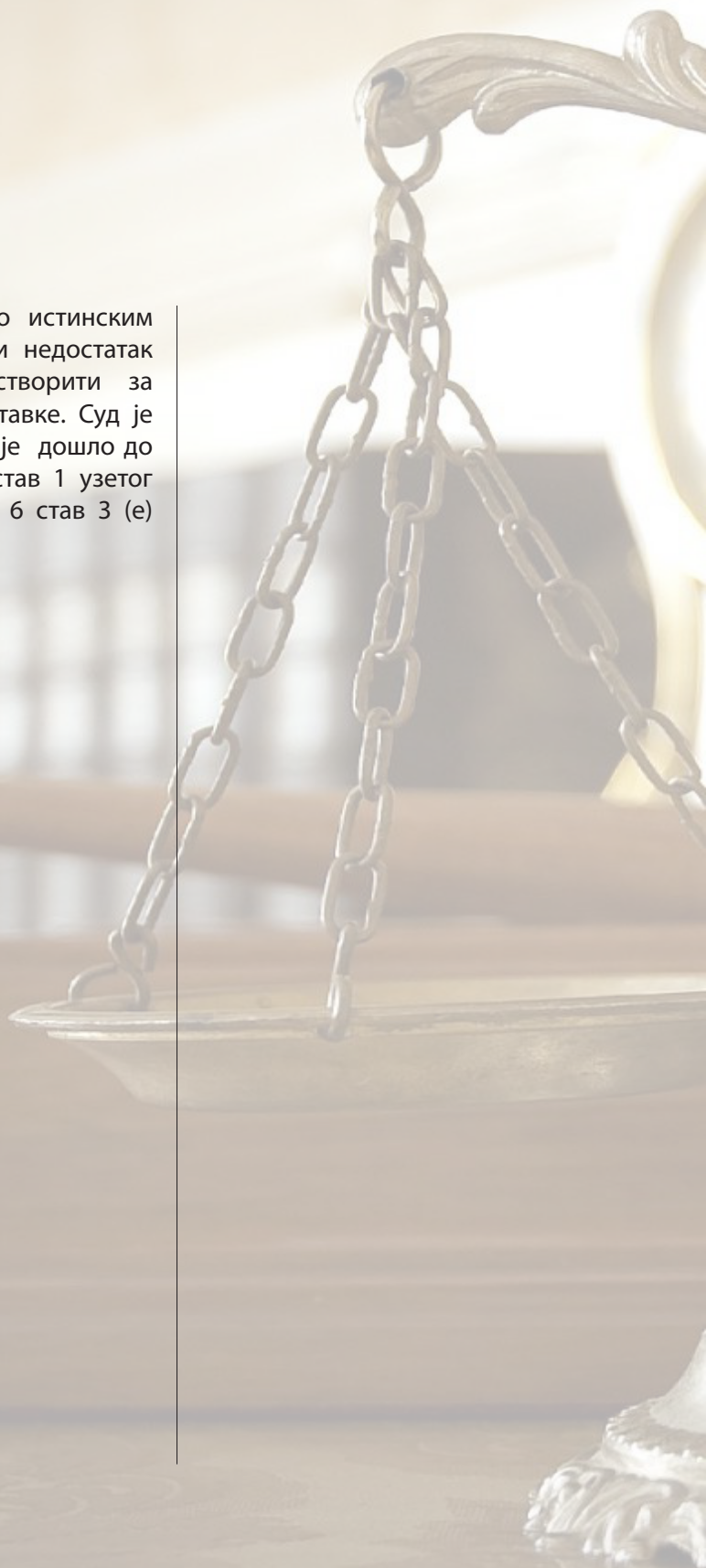
Европски суд је приметно да су недостатак познавања енглеског језика и немогућност подносиоца представке да разуме поступак први пут били од значаја у тренутку

када је суд био обавештен да подносилац представке жели да призна извршење кривичног дела. По мишљењу Суда, на судији је било да у разговору са подносиоцем представке утврди и провери потребу подносиоца представке за услугама преводиоца, нарочито зато што је био упозорен на тешкоће самог правног заступника у комуникацији са њим.

Подносилац представке се изјаснио као крив за озбиљне оптужбе и био је суочен са казном затвора. Сходно томе, на судији је било да се увери у то да недостатак преводиоца неће угрозити пуно учешће подносиоца представке у расправи од кључне важности за њега. У тим околностима, не може се рећи да су задовољени процесни захтеви тиме што је подносиоцу представке остављено да се ослони на непотврђено знање језика свог брата, а да судија са потоњим није ни разговарао.

Истина је да је поступање одбране примарно ствар између туженог и његовог правног заступника. Међутим, коначни гарант правичности поступка је био судија, који је

јасно обавештен о истинским тешкоћама које би недостатак превода могао створити за подносиоца представке. Суд је стога закључио да је дошло до повреде члана 6 став 1 узетог заједно са чланом 6 став 3 (е) Конвенције.

Улога јавног тужиоца Закону о малолетним и кривичноправној заштити

Владимир Бошковић
дипл. правник - мастер
заменик јавног тужиоца
Основно јавно
тужилштво у Ужицу

Увод

Сузбијање малолетничког криминалитета и кривичноправна заштита малолетних лица представљају веома актуелно и значајно питање. Малолетници представљају категорију становништва која ће у времену које наилази преузети активну улогу у друштвеном животу и неопходно је питању кривичних и других казnenих дела које чине малолетници прићи са посебном пажњом.

Првобитни репресивни модел кривично правног положаја малолетника састојао се у томе да је малолетни учинилац кривичног дела третиран као „делинквент у минијатури“, а његов кривично правни положај дуго је карактерисало, у суштини, само блаже кажњавање зависно од узраста и нешто повољнији режим издржавања казне. Овакав првобитни решесивни модел кривично правног положаја малолетника је дуже времена оспораван и критикован,

дефинитивно је од почетка прошлог века потискиван, па и мењан, првенствено у многим европским земљама, новим – заштиничким моделом. С тим у вези, а и с обзиром на нагли пораст у квантитету и квалитетно суженијег криминалитета малолетника после другог светског рата, на основу несумњивог утицаја покрета Нове друштвене одбране дошло је до значајнијих промена у схватању, потом и у законодавном регулисању кривично правног положаја малолетника давањем радикално новог значаја личности и потребама малолетног учиниоца кривичног дела²⁶.

Од тих времена, малолетни учиниоци кривичних дела су у правном смислу третирани другачије него пунолетна лица. Они су у великом броју законодавстава тога доба били

²⁶ Никола Милошевић, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и кривично законодавство Србије и Црне Горе, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Златибор/Београд 2004, стр. 261

За малолетнике према учиниоцима кривичних дела малолетних лица

ван кривичног права, зависно од свог узраста (пре седам, дванаест или чак шеснаест година), поред тога према њима нису могле бити изрицане све врсте казни, односно њима је узраст малолетства узиман као олакшавајућа или као ублажавајућа околност. У 20. веку малолетнички статус добија на значају када се они у потпуности одвајају од пунолетних учинилаца кривичних дела²⁷.

С обзиром да малолетници имају посебан кривично правни положај и да поступак када се малолетник појављује као учинилац кривичног дела, посебан је статус и улога и органа (суд, јавно тужилаштво, полиција, орган старатељства) који су укључени у поступак када се малолетник појављује као учинилац кривичног дела. Поједини аутори сматрају да

27 Слободанка Константиновић-Вилић, Миомира Костић, Мирослав Бркић, Кривичноправни положај и социјална заштита малолетних преступника, Правни факултет Универзитета у Нишу и Центар за социјални рад „Свети Сава“ Ниш, Ниш 2012, стр. 36

то и није кривични поступак у правом смислу речи²⁸.

Кроз рад је приказана улога јавног тужиоца за малолетнике када се у поступку малолетно лице појављује као учинилац, односно као жртва кривичног дела.

Јавни тужилац за малолетнике у упоредном праву

Слободно се може рећи да је већина држава прихватила смернице, стандарде и препоруке утврђене најзначајнијим међународним документима посвећеним малолетним лицима и извршила специјализацију органа која поступају према малолетницима. Специјализација се примарно односи на функционалне облике судова, а у доста мањем обиму на државне тужиоце и полицију²⁹.

28 Миодраг Стефановић, Правна природа кривичног поступка према малолетницима, Зборник Правног факултета у Загребу, Загреб 1960, стр. 284

29 Милан Шулић, Малолетничко кривично право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011, стр. 114

Примера ради, основни извор кривичног процесног права који важи за малолетнике у Републици Немачкој је Закон о судском поступку према малолетницима (Jugendgerichtsgesetz – JGG)³⁰. Наведени закон се примењује када малолетно лице или млађе пунолетно лице учини кривично дело (§ 1 став 1. JGG). У поступцима који се воде пред судом за малолетнике поступају посебни државни тужиоци за малолетнике (§ 36 JGG), с тим што државни тужилац за малолетнике треба да поседује васпитну способност и искуство у васпитању младих (§ 37 JGG)³¹. Међутим, JGG не прописује начин на који се врши специјализација тужиоца за малолетнике, већ се лица сматрају специјализованим кроз дуже поступање у малолетничким кривичним предметима. Јавни тужилац покреће поступак у складу са начелом легалитета. Међутим, од тога принципа превиђено је низ изузетака, у виду дискреционог кривичног гоњења малолетног

30 Ibid, 140.

31 Ibid.

преступника. Одступања од начела легалитета, у процесној теорији се називају начелом опортунитета³².

У правном систему Португалије прописано је да судије за малолетнике и државни тужиоци за малолетнике морају обавезно да похађају посебне едукативне курсеве

Дакле, потреба специјализације јавних тужилаца и других органа и служби који поступају према малолетницима уочена је и у већини правних система.

Јавни тужилац за малолетнике у Републици Србији

Једини овлашћени тужилац у поступку према малолетницима је јавни тужилац за малолетнике, који врши функцију гоњења малолетника за сва кривична дела³³. Поред тога, чак и у погледу кривичних дела која се

32 Драган Јовашевић ... [и др.], Институт за упоредно право, *Увод у право Немачке*, Београд 2011, стр. 304

33 Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноравној заштити малолетних лица, *Службени гласник РС број 85/05*

гоне по приватној тужби, држава посредством свог репрезента у кривичном поступку - јавног тужиоца, има апсолутни монопол права оптужбе, односно права на подношење оптужног акта у кривичном поступку према малолетницима³⁴. За кривична дела за која се гони по приватној тужби, поступак се може иницирати ако је оштећени ставио предлог за покретање поступка надлежном тужиоцу за малолетнике у року од три месеца од дана сазнања за кривично дело и учиниоца. У случају да тужилац за малолетнике не поднесе захтев за покретање поступка према малолетнику, о томе ће у року од осам дана обавестити оштећеног. Оштећени не може преузети кривично гоњење, али има право да у року од осам дана од пријема обавештења тужиоца за малолетнике (а ако није обавештен, онда у року од три месеца од дана одбацивања кривичне пријаве, односно предлога оштећеног), захтева да веће за малолетнике непосредно вишег суда

34 Милан Шкулић, *Делинквенција деце и малолетника (кривично-процесни и криминалистички аспекти)*, Докторска дисертација, Београд 1998, стр. 39

одлучи о покретању поступка. Можемо да закључимо да јавни тужилац, као државни орган, има у кривичном поступку према малолетницима монопол оптужбе, с тим што је његово право на кривичноправни захтев у погледу кривичних дела која се гоне по приватној тужби, условљено подношењем предлога оштећеног, али оштећени нема процесну могућност да уколико јавни тужилац не реагује позитивно на његов предлог и сам стекне својство овлашћеног тужиоца³⁵.

Као значајна особеност процесног положаја јавног тужиоца у поступку према малолетницима, у односу на његова права и дужности из општег кривичног поступка, испољава се улагање специфичних оптужних аката – 1) захтев за покретање припремног поступка и 2) предлог већу за малолетнике за кажњавање малолетника или за примењивање васпитне мере³⁶.

35 Ibid, 40.

36 Милан Шкулић, Ивана Стевановић, *Малолетни делинквенти у Србији – нека питања материјалног, процесног и извршног права*, Југословенски центар за права детета, Београд, 1999, стр. 127

Дакле, јавни тужилац за малолетнике може бити само јавни тужилац који је стекао посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица.

Опортунитет према малолетнику

Најважнија карактеристика посебног поступка који се води према малолетним учиниоцима кривичних дела је што он има двоструки циљ. Не само да утврди да ли је учињено кривично дело и да учиниоцу изрекне одговарајућу кривичну санкцију, као што је циљ кривичног поступка према пунолетним лицима, него и да утврди личност малолетника и обезбеди његову заштиту.³⁷ Овај специфични циљ одређује све најважније карактеристике овог поступка и опредељује специфична решења која се у њему срећу у односу на кривични поступак који се води према пунолетним лицима³⁸. Чак

37 Милан Шкулић, *Кривичноправна питања малолетничке делинквенције*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2008, стр. 169

38 Ibid.

би се могло рећи да су одступања од кривичног поступка према пунолетним лицима, у поступку према малолетницима, оправдана само уколико она доприносе том специфичном циљу – утврђивању личности малолетника и његовој заштити.

Институт опортунитета према малолетнику се састоји у томе да се не покреће кривични поступак према малолетнику или да се обустави већ покренути кривични поступак. До примене опортунитета према малолетнику може доћи у пет случајева: 1) опортунитет код покретања кривичног поступка, 2) опортунитет приликом извршења казне, 3) условно покретање постука, 4) обустава поступка због нецелисходности и 5) условна обустава поступка³⁹.

Када је малолетнику стављено на терет извршење кривичног дела за које је прописана казна затвора до пет година или новчана казна, јавни тужилац за малолетнике може одлучити да не захтева покретање кривичног поступка, иако постоје докази

39 Ђорђе Лазин, *Кривичноправна питања малолетничке делинквенције*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2008, стр. 170

из којих произлази основана сумња да је малолетник учинио кривично дело, ако сматра да не би било целисходно да се води поступак према малолетнику с обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је учињено, ранији живот малолетника и његова лична својства⁴⁰. Процена целисходности не покретања кривичног поступка према малолетнику у овом случају је у искључивој надлежности јавног тужиоца за малолетнике, па произлази да се јавни тужилац за малолетнике овде јавља као „први судија“⁴¹.

Један вид безусловног опортунитета према малолетнику се састоји у томе што закон оставља могућност јавном тужиоцу за малолетнике да, уколико је извршење казне малолетничког затвора или васпитне мере према малолетнику у току, не захтева покретање кривичног поступка за друго кривично дело малолетника, ако с обзиром

40 Члан 58. став 1. ЗОМУКД

41 Обрад Перић, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд 2007, стр. 124

на тежину тог кривичног дела и казну, односно васпитну меру која се извршава, не би имало сврхе вођење поступка и изрицање кривичне санкције за то дело⁴². У питању је ситуација када јавни тужилац за малолетнике утврди да је малолетник учинио кривично дело у току извршења казне малолетничког затвора или раније, али се за кривично дело није знало у време суђења. Из наведеног произлази да је ratio legis оваквог решења у томе да се малолетнику „опрости“ кривично дело ако се процени да ће казна, односно васпитна мера која се извршава остварити сврху одговарајуће одмазде према малолетнику, а да би вођење новог кривичног поступка и евентуално изрицање нове санкције имало негативне последице према малолетнику.

Јавни тужилац за малолетнике може одлуку о непокретању поступка према малолетнику условити престанком малолетника и његових родитеља, усвојиоца или стараоца, као и спремношћу малолетника да прихвати и

⁴² Члан 58. став 3. ЗОМУКД

испуни један или више васпитних налога: 1) поравнање са оштећеним како би се накнадом штете, извињењем, радом или на неки други начин отклониле, у целини или делимично, штетне последице дела, 2) редовно похађање школе или 3) редовно одлажење на посао или укључивање, без накнаде, у рад хуманитарних организација или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја⁴³. Законодавац овим решењем омогућује јавном тужиоцу за малолетнике да не покрене поступак према малолетнику уколико малолетник „заслужи“ опроштај кривичног гоњења⁴⁴, тако што ће испунити одређене услове, односно један или више васпитних налога.

Јавни тужилац за малолетнике и припремни поступак

Кривични поступак према малолетнику покрене се за сва кривична дела само по захтеву јавног тужиоца за малолетнике који је стекао

⁴³ Члан 62. став 1. ЗОМУКД

⁴⁴ М. Шкулић, Малолетничко кривично право, Правни факултет у Београду, 2011, стр. 342

посебна знања из области права детета и преступништва младих⁴⁵. Подношење захтева за покретање припремног поступка од стране јавног тужиоца за малолетнике је *conditio sine qua non* без кога судија за малолетнике не може покренути и водити припремни поступак. Спровођење припремног поступка обавезно је за сва кривична дела малолетника без обзира на њихову тежину и независно од тога да ли је учинилац кривичног дела млађи или старији малолетник⁴⁶.

Сврха припремног поступка је да се утврде чињенице које се односе на кривично дело и чињенице које се односе на малолетника. Тачније, припремни поступак је усмерен како на разјашњавање релевантих чињеница у односу на кривично дело тако и на све битне личне и социјалне карактеристике малолетника⁴⁷.

⁴⁵ Јанко Лазаревић, Припремни поступак, *Кривичноправна питања малолетничке делинквенције*, Београд, 2008, стр. 183

⁴⁶ О. Перић, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Београд 2007, стр. 132

⁴⁷ М. Шкулић, *Малолетничко кривично право*, Правни факултет у Београду, Београд, 2011, стр. 339

Као што се види, захтев за покретање припремног поступка се ставља према малолетнику, а не против малолетника (као када је реч о кривичном поступку против пунолетних учинилаца). У кривичном поступку у коме се малолетно лице појављује у улози окривљеног, он нема ознаку окривљеног, већ само малолетно лице, и поступак се не води против њега, већ према њему. Посебан аспект јавни тужилац за малолетнике ће ставити на утврђивање личних и социјалних карактеристика малолетника.

Након што прими списе од судије за малолетнике, јавни тужилац за малолетнике процењује да ли је судија за малолетнике свестрано распитао све околности које се односе на кривично дело и личност малолетника. На овај начин јавном тужиоцу за малолетнике се даје извесна улога у процени квалитета вођења припремног поступка од стране судије за малолетнике.

Уколико сматра да је судија за малолетнике утврдио све релевантне чињенице, јавни тужилац за малолетнике ставља

образложени предлог већу за малолетнике за изрицање кривичне санкције према малолетнику. С друге стране, уколико сматра да је потребно допунити припремни поступак, било због пропуста судије који је поступак водио, било због потребе утврђивања других релевантних чињеница, јавни тужилац за малолетнике ће захтевати да се припремни поступак допуни.

Јавни тужилац за малолетнике и поступак пред већем за малолетнике

Улога јавног тужиоца за малолетнике пред већем за малолетнике почиње подношењем образложеног предлога за изрицање кривичне санкције⁴⁸. Јавни тужилац за малолетнике предлог за изрицање кривичне санкције подноси након што је у припремног поступку довољно осветљено чињенично стање у вези са кривичним делом и личношћу малолетника. Према мишљењу проф. др Обрада Перића „странке су имале

доста могућности да учествују у припремног поступку стављањем примедби, прилога и сл., па све то не захтева неку другу посебну припрему.“⁴⁹

Дакле, на јавном тужиоцу за малолетнике је да процени да ли су у току припремног поступка утврђене све чињенице које су од значаја за осветљење постојања кривичног дела (време, место и начин извршења, наступање последице, субјективни однос учиниоца према кривичном делу...). Уколико сматра да нису, јавни тужилац за малолетнике ће захтевати допуну припремног поступка ради утврђивања одлучних чињеница.

С друге стране, на јавном тужиоцу за малолетнике је да предлог кривичне санкције прилагоди личности малолетника.

Крајњи циљ примене кривичне санкције према малолетнику је да допринесе да малолетник добије одговарајући прекор за извршено кривично дело и да му се омогући

⁴⁹ Ђ. Лазин, *Улога јавног тужиоца у правном систему*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Београд 2010, стр. 172

⁴⁸ Члан 73. став 1. ЗОМУКД

реинтеграција у друштвену заједницу. Такође, сврха изрицања и примене кривичне санкције према малолетнику мора бити и у складу са општом сврхом кажњавања прописаном кривичним закоником,⁵⁰ а то је утицање на малолетника и друге да не врше кривична дела.

Од јавног тужиоца за малолетнике се очекује да предложи кривичну санкцију која ће бити у сразмери са околностима које се тичу кривичног дела и, посебно, личности малолетника. Према томе, јавни тужилац за малолетнике приликом одлучивања о предлогу кривичне санкције према малолетнику мора сагледати околности које се тичу личности малолетника. То значи да се мора упознати са личним, породичним, социјалним и економским приликама у којима малолетник живи, о чему су у припремном поступку сви релевантни субјекти – родитељ, старатељ, односно хранитељ и орган старатељства упознали суд и јавног тужиоца за малолетнике.

50 Члан 4. Кривичног законика, Службени гласник РС, 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014

Процесна форма у којој се одвија поступак пред већем за малолетнике условљава врсту кривичне санкције која се малолетнику може изрећи, према критеријуму извршења кривичне санкције на слободи или у одређеној установи⁵¹.

Казна малолетничког затвора и заводске мере (упућивање у васпитну установу, упућивање у васпитно-поправни дом и упућивање у посебну установу за лечење и оспособљавање) могу се изрећи само по одржаном главном претресу, а остале васпитне мере се могу изрећи и у седници већа⁵².

У току поступка пред већем за малолетнике може доћи до примене института измене и проширења оптужбе на другачији начин у односу на поступак против пунолетних лица.

Тако, у кривичном поступку против пунолетних учинилаца јавни тужилац disponира оптужницом током главног претреса и у односу на утврђено чињенично стање може изменити оптужницу у

51 М. Шкулић, *Малолетничко кривично право*, Београд, 2011, стр. 344

52 Ibid.

погледу описа дела или правне квалификације кривичног дела⁵³.

С друге стране, „одредбе Законика о кривичном поступку о измени и проширењу оптужбе примењиваће се и у поступку према малолетнику, али веће за малолетнике овлашћено је да и без предлога јавног тужиоца за малолетнике донесе одлуку на основу чињеничног стања које је утврђено на главном претресу“⁵⁴

Из изнетог произлази да суд није строго везан оптужним актом јавног тужиоца,⁵⁵ као и да „улога јавног тужиоца за малолетнике није значајна у оној мери у којој је била у претходним фазама“⁵⁶

Судија, односно веће за малолетнике је овлашћено да одлуку донесе на основу чињеничног стања утврђеног на претресу, без обзира

53 Г. Илић, М. Мајић, С. Бељански и А. Трешњев, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник РС, Београд 2013, стр. 865

54 Члан 74. став 4. ЗОМУКД

55 Горан Илић ... [и др.] *Јавнотужилачки приручник*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Београд 2009, стр. 328

56 Ibid, 171.

на евентуалну процесну неактивност јавног тужиоца за малолетнике, која се односи на не реаговање у погледу чињеничног описа дела и правне квалификације. Наведено, а што је из погледа правног положаја малолетника важније, *mutatis mutandis* важи и за предлог јавног тужиоца за малолетнике у погледу кривичне санкције коју треба према малолетнику изрећи.

Јавни тужилац за малолетнике и правни лекови

Суштински посматрано, кривични поступак према малолетницима може се окарактерисати као бесконфликтан⁵⁷. Сви процесни субјекти – судија, односно веће за малолетнике, јавни тужилац за малолетнике, орган старатељства и бранилац малолетника су усмерени ка проналаску санкције која ће у конкретном случају бити најцелисходнија. У

57 Љубомир Прелић, *Јавни тужилац за малолетнике и правни лекови у поступку према малолетницима, Улога јавног тужиоца у правном систему*, Београд, 2010, стр. 166

највећем броју случајева још у припремном поступку долази до извесне „прећутне сагласности између суда, јавног тужиоца за малолетнике, малолетника и његовог браниоца око најадекватнијег решења у погледу кривичне санкције“⁵⁸.

Јавнитужилац за малолетнике је једини овлашћен да изјави жалбу како у корист, тако и на штету малолетника.

Захтев за заштиту законитости и Понављање поступка према малолетнику представљају ванредне правне лекове прописане ЗОМУКД.

Имајући у виду да се одредбе Кривичног законика, Законика о кривичном поступку, Закона о извршењу кривичних санкција и други општи прописи примењују ако нису у супротности са овим ЗОМУКД⁵⁹, произлази да би у поступку према малолетницима могли применити и други ванредни правни лекови прописани Закоником о кривичном поступку⁶⁰.

58 *Ibid*, 159.

59 Члан 4. ЗОМУКД

60 О. Периф, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд 2007, стр. 166

Међутим, наведена два ванредна превна лека су једини прописани важећим Закоником о кривичном поступку, па примена других ванредних правних лекова у пракси не би била могућа.

Јавни тужилац за малолетнике и малолетници као оштећени кривичним делом

У случају када се води поступак за кривична дела учињена на штету малолетних лица, правила поступка упућују да се сви учесници у поступку односе према оштећеном водећи рачуна о његовом узрасту, својствима личности, образовању и приликама у којима живи, посебно настојећи да се избегну могуће штетне последице поступка по његову личност и развој⁶¹. Јавни тужилац који је стекао посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица покреће и поступак против пунолетних учинилаца кривичних дела, ако оцени да је то потребно ради заштите личности малолетних

61 Члан 152. став 1. ЗОМУКД

лица као оштећених у кривичном поступку⁶².

Из изнетог произлази да се улога јавног тужиоца за малолетнике састоји у томе да анализом доказа утврди да ли постоји основ за оптужење, али и да свој однос према малолетном оштећеном у току читавог поступка прилагоди његовим биолошким, психолошким и социјалним карактеристикама.

Без обзира на несумњиву вољу јавног тужиоца за малолетнике да својим професионалним поступањем у кривичном поступку према малолетнику помогне у заштити личности малолетника оштећеног, овај захтев може испунити тек уколико је прошао адекватну обуку за службено поступање у поступку према малолетницима, односно уколико је стекао одговарајућа посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица. Таква обука субјеката који службено поступају у преткривичном и кривичном поступку и стварање специјализованих

високопрофесионалих кадрова и пре свега хуманих кадрова, способних да ефикасно заштите жртву у кривичном поступку, у потпуном је складу са познатом правно–етичком идејом да сви закони вреде само онолико колико вреде људи који су позвани да те законе примењују⁶³.

Закључна разматрања

Имајући у виду досадашњи приказ положаја и улоге тужиоца за малолетнике могу се донети одређена запажања с тим у вези.

Најпре, може се похвалити решење које постоји у нашем кривичном законодавству, а према коме се поступање према малолетним учиниоцима кривичног дела односно у односу на малолетнике као жртве кривичног дела, регулише посебним законом.

Посебно се мора похвалити решење које предвиђа институт јавног тужиоца за малолетнике. Овај тужилац мора да прође

посебну обуку, да изврши специјализацију својих знања и прилагоди их суштини односа државе према малолетнику као учиниоцу кривичног дела, односно као жртви.

Тужилац за малолетнике има овлашћење на примену појединих института који се разликују у односу на истоврсне или сличне институте који се примењују у редовном поступку против пунолетних учиницала кривичних дела, односно његова улога је у одређеној мери другачија у појединим стадијумима пред судског и судског кривичног поступка, а што је опет све у вези са особеностима које малолетник као учинилац кривичног дела има.

Имајући у виду напред наведено може се као коначан закључак изнети то да у нашем кривичном законодавству постоје добре тенденције у погледу како самог положаја малолетника као активних и пасивних субјеката, тако и улоге тужиоца у поступцима којима се према њима поступа.

62 Члан 150. став 2. ЗОМУКД, исто и члан 152. Нацрта ЗОМУКД

63 М. Шкулић, *Малолетничко кривично право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011, стр. 366

ШТОКХОЛМСКИ СИНДРОМ И СВЕДОЧЕЊЕ ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Гордана Јекић-Брадајић

Потпредседник УО УТС

**Заменик јавног тужиоца
у Тужилаштву за ратне
злочине у Београду**

Увод

Процесни статус жртве породичног насиља у Републици Србији одређен је у кривичном поступку одредбом чл. 2 ст. 1 тач. 11 Законика о кривичном поступку на тај начин што је жртви дато својство оштећеног лица. Законик о кривичном поступку определио се за традиционални кривично – процесни термин „оштећени“, као лице коме је повређено или угрожено лично или имовинско право извршењем кривичног дела. Дакле, ми немамо законски дефинисан термин жртва, иако се овај термин помиње на неколико места у Кривичном закону као израз превасходно материјално – правне и криминолошке природе. ***(Када је у питању кривично дело насиље у породици, или било које друго крив. дело са елементима насиља, моје мишљење је да би термин жртва био адекватнији).***

Сви знамо да готово код свих кривичних дела сведоци представљају један од кључних елемената у процесу довођења

извршилаца кривичних дела пред суд, и да успешан завршетак сваке фазе поступка од пријављивања кривичног дела до доношња пресуде често зависи од **сарадње сведока**. Посебна пажња мора бити посвећена управо испитивању сведока у ситуацијама када су они заправо жртве кривичног дела, дакле када су у питању лица која су већ поприлично застрашена и која су прошла кроз један нељудски однос.

Нажалост, наш кривично – правни систем подразумева да жртва треба да контактира са више различитих органа и да се више пута изјашњава о догађају, који је за њу трауматски, што све код жртве ствара осећај да државним органима недостаје фокус и воља за решавањем проблема.

Испитивање сведока

По фазама то изгледа тако што је први контакт жртве најчешће са полицијом након извршеног крив. дела, или у току самог вршења кривичног дела. Тада је емотивни однос жртве према

актуелном догађају још увек интензиван, па ће и одговори на питања бити у светлу таквих емоција. Жртва тада најчешће до детаља описује догађај, изјављује да жели да сведочи поритив насилника и да жели да се насилник санкционише. У каснијим контактима, а посебно ако до разговора, на пример са тужиоцем протекне прилично времена, жртва обично ревидира свој став у погледу жеље да насилник буде санкционисан, и често изјављује да не жели да сведочи. Посебно је мала вероватноћа да ће жртва желети да настави да учествује у даљем поступку, уколико је први контакт са државним органима негативан, дакле у контакту са полицијом. У том смислу државни орган који први дође у контакт са жртвом, а најчешће је то полиција, би морао да се руководи опште прихваћеном нултом толеранцијом на породично насиље, да насиље одмах заустави, и да очува безбедност жртве, да поступа хитно, да се жртва информисе о механизмима заштите те да се исти и примене у зависности од фазе поступка, као и да се поучи о њеним правима.

Након полиције која обично делује у кратким роковима, поступање правосудних органа, које долази након тога траје дуже, а жртва бива поново испитивана, што све, а посебно код овако осетљивих сведока може да изазове одбојност према поступку. Јавни тужилац мора посебно да има у виду специфичности жртве као сведока, међутим, у нашем правосудном систему још увек постоји недостатак сензибилитета за жртве, посебно за жртве насиља у породици. Уобичајено очекивање тужиоца у односу на оштећеног, дакле жртву, је да, у најмању руку, сарађује. Међутим, када су у питању жртве кривичног дела насиља у породици, таква очекивања су готово нереална. Мора се најпре разумети природа породичног насиља, као и последице које такво насиље оставља на жртву, тужилац мора да на ствари гледа „из ципела жртве“, а не кроз призму „тужилац – оштећени“, као у било ком другом кривичном делу. **Од жртве насиља у породици се не може очекивати да се понаша као сваки оштећени, и да да јасне**

податке о кривичном делу које ће изнети хронолошки, те да изрази јасну жељу да се учинилац казни и тако даље.

Насиље у породици је врло често вишедеценијски проблем, прожет породичним и емотивним односима. Жртве, посебно оне које су дуги низ година у циклусу насиља, често нису у могућности да опишу насиље на начин како то тужилац очекује. Код жртве се често дешава да има искривљену перцепцију нормалног и патолошког насилничког односа. **Жртве често развију различите психолошке синдроме**, као што је „синдром претучене жене“, посттравматски стресни поремећај, штокхолмски синдром итсл. Све ово јасно указује на потребу посебног приступа жртвама кривичног дела насиља у породици.

Гледано кроз призму кривичнопроцесног законодавства, међу жртвама насиља у породици могу се наћи и особе које су Закоником о кривичном поступку сврстане у категорију тзв. „**привилегованих сведока**“ - лица

која су ослобођена дужности сведочења и која ово своје право могу искористити и ускратити с сведочење у било којој фази поступка. **„Привилеговани сведоци“ су највећим делом управо чланови породице**, тј. лица која најчешће и јесу жртве насиља у породици те могу у веома значајној мери отежати, па и онемогућити утврђивање истине у конкретној кривичној ствари. (Чланом породице сматрају се: супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни партнери и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храњеник, али и и браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству, као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству - чл. 112. ст. 28. КЗ).

Самим тим жртве насиља у породици се често позивају на право да не сведоче, те јавни тужиоци и судије у овим

веома деликатним предметима, неминовно имају и додатне тешкоће. Тиме доказивање извршеног насиља у породици, иначе сложено и скопчано са бројним особеностима, овим постаје још теже, а за собом повлачи и питање оправданости могућности за поступање јавног тужиоца у случају пасивног понашања жртве која је позвана да сведочи, а која користи право да то не чини у самом почетку или након већ датог исказа.

Као разлози ускраћивања сведочења у случајевима насиља у породици, а од стране брачног или ванбрачног партнера, најчешће се помињу: **емотивна везаност за насилника, жеља да се настави „са нормалним“ животом, жеља да се сачува брак, нада да се насиље неће поновити, преиспитивање жртве да ли је она својим понашањем изазвала реакцију насилника, економска зависност од насилника, страх од новог насља, претња насилника и сл.**

Треба рећи и да су жртве насиља у породици, управо због специфичног личног (емотивног, егзистенцијалног) односа

који су имале или још увек имају са насилним партнером **атипичне жртве**. За разлику од већине жртава које желе да учиниоци буду кажњени, правда задовољена, а њихова повреда компензована, жртве насиља у породици желе првенствено да насиље престане **јер гаје осећања према злостављачу**.

Због осуде друштва, жртва такође у себи носи осећај нелагоде и стида. Нарушено самопоуздање, бојазан од поновног проживљавања и константна стрепња спадају у карактеристике виктимизације. Начин социјалног функционисања јединке која је претрпела насиље се мења, она се повлачи и затвара у себе, изољује се од пријатеља и занемарује социјалне активности, јавља се психичка дисфункционалност, односно развој психосоматских тегоба.

Уколико се проблем не лечи, најтежи степен виктимизације доводи до развоја тежих душевних обољења попут психотичне депресије или параноје, које могу довести и до убиства и самоубиства.

Искуство је показало да су разговори са жртвама насиља у породици једни од најсложенијих и најстреснијих службених разговора. Управо због тога, али и због важности исказа жртве у поступку расветљавања и доказивања кривичног дела насиља у породици, пуно разумевање и уважавање ситуације, достојанства, личних прилика, осећања, дилема, па и жеља жртва, једино могу дати позитивне резултате. Не треба да чуде нагле и снажне промене расположења, мањкавости просторне и временске оријентације, као и проблеми и грешке при перцепцији, памћењу и присећању, непотпуност, нејасноћа, па и контрадикторност исказа. Само успостављањем поверења, искрене и квалитетне комуникације са жртвом, уз максимално умањење трауме и избегавања питања која нису нужна за расветљавање чињеничног стања, у многоме може допринети добијању квалитетнијег, односно адекватног сведочења. Врло је важно да се уз дато објашњење од почетка па до краја поступка,

жртви указује на потребу па и обавезу да говори истину, и да ништа не сме да прећути, а посебно треба радити на томе да жртва схвати да ће у циљу утврђивања чињеничног стања сведочење по њу често бити јакo непријатно. Тужилац треба да се стара током читавог поступка да се искористе сви механизми које му процесни закон пружа у циљу заштите жртава. Дакле тужилац у поступању према жртви мора пронаћи „златну средину“. Не сме занемарити постојање траума код жртве, мора поштовати специфичност психичког стања жртве, специфичност односа у којима и долази до кривичног дела насиља у породици – дакле породични односи и присуство емоција, те предузети све мере како би што више ублажио негативне последице трауме, а с друге стране да прикупи довољан број доказа како би насилник био осуђен и адекватно кажњен.

Законик о кривичном поступку Републике Србије регулисао је проблематику заштите сведока у оквиру шире целине, када се ради о испитивању сведока као

доказној радњи, па поред основних мера заштите предвиђене су мере заштите **посебно осетљивих сведока**, као и мере заштите сведока од застрашивања, а регулисане члановима од 102 до 112 Законика о кривичном поступку.

Вредновање исказа

Када се ради о кривичном делу насиља у породици које је специфично кривично дело, те насиље траје најчешће дужи временски период, где постоје одређени емотивни односи између партнера, дакле извршиоца кривичног дела и оштећеног, односно жртве, **чак и онда када су примењене све мере процесне заштите и жртва пристане да сведочи, може да се појави проблем квалитета таквог исказа услед последица трауматизованости жртве.** Због тога је вазно имати у виду да критеријуми за вредновање исказа трауматизованих жртава насиља у породици не могу бити исти као критеријуми за вредновање исказа других сведока који нису преживали трауму, јер захтевају много

суптилнији приступ, који неретко подразумева занемаривање неких манифестних појава и знакова, и уједно афирмисање латентних појава и знакова, а чему правници баш и нису склони. Непоуздан, нереалан, недоследан исказ, исказ који у деловима нема истиниту садржину, односно неверодостојан исказ, не мора нужно да упућује да се ради о лажном исказу, односно нетачној интерпретацији догађања. Напротив узрок мањкавости у исказу жртве пре свега треба тражити у трауми коју је жртва преживела.

Насиље у породици, као трауматски догађај, представља стрес високог интензитета, на који жртве неретко реагују нездравим, негативним, блокирајућим емоцијама, анксиозношћу и депресивним расположењем, и понашају се самопоражавајуће. Један од синдрома који могу да се јаве услед претрпљене трауме, која је трајала неко време, јесте и штокхолмски синдром.

Злостављање у партнерским односима је прича са дугом историјом. Иако је могуће да оба

пола буду злостављана од стране друге особе, ипак су најчешће жртве насиља у традиционалној породици – жене. Као последица злостављања може да се развије **поремећај прилагођавања, акутна стресна реакција, трајни поремећај личности после трауматског искуства, посттрауматски стресни поремећај, штокхолмски синдром или депресивна или психотична реакција...**

Упркос ризику које злостављање носи и по жене (као најчешће жртве насиља у партнерским односима) и по децу, многе особе не прекидају своју насилничку везу.

Зашто се то дешава?

- Уколико не постоји подршка ближњих, а особа има велики страх за личну безбедност, негативан доживљај себе, самообезвређивање и депресивно расположење, уз истовремено позитиван доживљај насилника чије понашање оправдава, најчешће ће постати жртва и одустати од покушаја да га пријави и напусти, рационализујући такво своје понашање.

- Ако жртва са таквим понашањем и размишљањем и успе на кратко да се дистанцира од злостављача, а да претходно не потражи помоћ стручњака, остаје подложна његовој манипулацији.

- Уколико доживи чин изненадне неочекиване доброте у ситуацији када би обично очекивала насиље, њена приврженост према злостављачу расте. Такав психолошки механизам срж је синдрома познатог као „**штокхолмски синдром**“.

Штокхолмски синдром

Назив „штокхолмски синдром“ увео је криминолог и психијатар Нилс Бејрот, после неуспеле пљачке банке и отмице у Штокхолму, које је трајало од 23 до 28. августа 1973. год. Наиме, таоци су се емоционално везали за отмицаре, па су касније оправдавали њихове поступке, чак и након свог ослобађања. Касније, током судског процеса таоци су нерадо говорили о отмици.

Штокхолмски синдром је назив психолошког стања,

које настаје у ситуацијама у којима долази до зближавања отмицара и жртве, а зближавању доприноси време проведено у таквој ситуацији, па тако што више времена протекне, већа је могућност стварања штокхолмског синдрома.

Понашање које се описује под овим термином није резервисано само за екстремне ситуације отмица. У свакој трауматској ситуацији у којој долази до пролонгиране директне комуникације извршиоца и жртве, постоји могућност јављања овог синдрома.

Занемарујући врсту насиља и дужину изложености, жртва након проживљене трауме остаје са последицама. Непосредно након одигравања насилне сцене, наступа стање шока и негација проживљеног, јавља се читав низ психолошких промена у функционисању, као и тенденција развоја психичких поремећаја. У зависности од врсте и дужине трајања насиља, последице могу бити мање или веће, краткорочне или дугорочне. Углавном се због процеса успостављања

контроле жртва осећа несигурно и уплашено. Управо због тог страха, труди се да са насилником успостави добар однос, и то је често импликација штокхолмског синдрома.

НПР: Млада жена из Аустрије, **Наташа Кампуш**, која је киднапована на путу до школе када јој је било десет година и држана у тамници до своје осамнаесте године, у својој аутобиографској књизи „3096 дана“ описује управо ту врсту свеснеманипулације. На пример, она наводи да јој је отмицар одмах након киднаповања рекао да он уопште не жели да је повреди већ је он ту само да је преда „њима“, наводним правим отмицарима. На тај начин отмицар је постао мање зло, неко код кога је она била на сигурном, а непостојећи „они“ су постали извор страха.

У ситуацијама породичног насиља такође је познат феномен **„меденог месеца“**, период након батина када злостављач жали због тога што је урадио, куне се да „неће више никад“..., и жртву обасипа великом пажњом.

Како је могуће да жртва гаји осећаје према злостављачу?

Мржња према насилнику ретко мотивише на бег. Када мрзимо, то говори да оног кога мрзимо видимо као далеко моћнијег него што јесте, а себе као много мање моћне. Таква перцепција паралише. Али то је оно што људи очекују од жртве – да себе види као беспомоћну, а насилника као чисто зло. То црно-бело виђење света одговара перципирању стварности од стране оних који нису преживели насиље.

Нама је потребно да одржимо илузију да је свет безбедно и предвидљиво место, а не заборавимо да

- се партнерски однос заснива на емоцијама те жртва тражи доказ наде да љубав и даље постоји.

- Таква психолошка реакција је често обрамбени механизам, стратегија преживљавања, која се развија у екстремним ситуацијама угрожености, пријетњи, страха и изолације, кад други, здравији механизми нису ефикасни.

• Сопствену сигурност и преживљавање жртава везује за добру вољу насилника због чега му жели угађати, а тражећи његово одобравање губи властити идентитет.

• Хоће ли се и након колико времена код жртава развити штоцкхолмски синдром зависи о свакој индивидуи, о њеној структури личности, узрасту, степену трауме и сличном.

НПР: Наташа Кампуш и многе друге жртве с „дијагнозом“ Штокхолмског синдрома су се сусреле са драстичном променом у реакцији јавности након показивања разумевања према отмичарима. Та иста јавност која је до недавно изражавала огромну љубав и бригу према њој, почела је показивати отворену мржњу након њене изјаве да жали због смрти свог отмичара (Приклопил се бацио под воз након што је Наташа побегла). Према њеним речима: **„Зближавање са отмичарем није болест. Формирање заштитне чауре која ствара илузију нормалности унутар оквира злочина није синдром. Управо супротно. То је**

стратегија преживљавања у безизлазној ситуацији – и много је ближа стварности од уопштене категоризације злочинаца као крволочних звери и жртава као беспомоћне јагњаци од које друштво не жели да одступи“ (Наташа Кампуш „3096 дана“, страна 161).

Такво виђење стварности жртви је потребно и након ослобађања, када реконструише године које је провела у заточеништву. Поставља се питање имамо ли ми право да јој то одуземо?

Научена беспомоћност

Раних 60-тих година XX-тог века научници су изводили експерименте на животињама да би одредили нешто о „инстинкту бега“ код људи. У једном експерименту спровели су жицу кроз половину великог кавеза како би пас у кавезу осетио удар струје сваки пут кад стави ногу на десну страну. Пас је врло брзо научио држати се леве стране. Затим су, у исту сврху спровели жицу по левој страни, а десна је била сигурна. Пас се брзо преоријентисао и

научио држати се десне стране. Затим су струју спровели тако да цео под у кавезу производи насумичне ударе, па би пас осетио удар без обзира на то где је стајао или лежао. Прво је био збуњен, затим се препао. На крају је „одустао“, легао и примао ударе струје онако како их је добијао и није их више покушавао избећи или надмудрити. Када су отворили врата кавеза, научници су очекивали да ће пас изјурити, али он није побегао. Премда је могао изаћи из кавеза кад је хтео, пас је лежао и примао насумичне ударе струје. Из тога су научници закључили следеће: **створење које је изложено насиљу склоно је да се томе прилагоди**, тако да је здрав инстинкт бега увелико смањен кад насиље једном престане или се створењу омогући слобода, те оно и даље остаје на месту.

Позната је и **прича о слону и ужету**. Наиме, човек је, приметивши да је огроман слон везан само малим ужетом, упитао тренера како је могуће да тако велика животиња стоји и не покушава да побегне, на шта му је тренер одговорио: „знате, кад

су слоновидни млади и много мањи него сад, користимо уже исте величине, како бисмо их везали, али они тада немају снаге да га прекину. Како одрастају, све више се навикавају на чињеницу да не могу да побегну. Почињу да верују да их уже још увек може задржати, зато и не покушавају да побегну.“ На овом примеру се види да научена ограничења остају чак и онда када више нису уопште реална.

Таква нормализација насиља и оно што су научници затим назвали „**наученом беспомоћношћу**“, утиче на жене-жртве, па оне не само да остају са својим мучитељима који их искоришћавају и узнемирују, него осећају немогућност да устану у одбрану ствари у које верују свим срцем, па чак и у одбрану сопственог живота. Нормализација абнормалног, чак и у случајевима кад постоје јасни докази да то чини на сопствену штету, применљива је на свако злостављање физичке, емотивне, креативне, духовне и инстинктивне природе. **Психички се жртва научи на ударе, прилагођава се насиљу, покушава „бити добра“ и**

нормализовати абнормално. Последица тога је да губи своју способност бега. Како би у свему могла „пливати“, жена-жртва је склона нормализацији абнормалног, а нормализација абнормалног тера дух који би иначе скочио и исправио ситуацију, да потоне још дубље у покорност, да потпуно изгуби самозаштитнички инстинкт, и на крају постане готово слепа за свој положај. Губи се способност лобирања за оне елементе душе и живота које сматрамо највреднијима. Кад се тако преда сопствени живот, губи се готово сваки смисао, па се тада могу догодити свакакве повреде психе све до њеног потпуног умртвљавања. **Умртвљавање људске психе није одвојено од убијања живота,** и не можемо их сматрати одвојеним.

Испитивање трауматизованих жртава је тежак задатак, у коме морамо да препознамо и признамо утицај трауме на жртве, те да поштујемо и ситуације у којој жртва не жели да сведочи. Врло често током почетне фазе

опоравка од трауме, жртва није способна да правилно процени шта је у њеном интересу, нити је способна да брани своје интересе. Испитивање жртве не треба започињати у фази када још није стабилизована, нити јој је обезбеђена сигурност или стручна помоћ. Честе су ситуације када жртва реагује на тај начин што окривљује саму себе за насиље које јој **се догађаја**, што онда још додатно отежава поступак саслушања, јер жртва тада занемарује радње које је у односу на њу предузео насилник, и релативизује их, па их и прећуткује, стално и искључиво размишљајући о радњама које је она могла или требало да предузме како би избегла ситуацију у којој се нашла. Овде имамо осетљив задатак „да спречимо самооптуживање“ жртве, те да омогућимо да жртва рационално изнесе причу о кривичном догађају и доказима.

Требало би да имамо бар основна знања из области судске психологије, а нарочито знања која се односе на појам исказа и психичке процесе које чини исказ. Стога је у

практичном раду са жртвама неопходно познавање могућих психолошких реакција жртава. Наиме, жртве доживљавају један или више трауматичних догађаја и развијају специфичне психолошке механизме којима се бране, односно који им помажу да поднесу ефекат трауматичних догађаја. Срж траума је да „превазилази жртвине психолошке и биолошке механизме одбране и појављује се када су интерни и екстерни извори неадекватни да се суоче са спољном претњом“.

Трауматски догађаји код жртва насиља у породици су комплексни и понављајући, а свака жртва захтева индивидуалан приступ, јер ма колико да су слична њихова трауматска искуства, и ма колико да је манифестно њихово понашање слично, траума и њене последице су увек индивидуалне. Жртве насиља у породици најчешће тужиоца виде као некога ко је дошао да закомпликује ионако компликовану ситуацију, из које њој „нема помоћи“. Због тога се често може десити да жртва у односу према тужиоцу заузме непријатељски или

чак агресиван став, с пуно неповерења. Тужилац, као професионалац, у сваком тренутку мора бити свестан да испред себе има особу која је под траумом, чије размере некада могу да буду толико јаке да неће моћи да буде изведена пред суд као сведок. Тужилац мора покушати да задобије поверење жртве, пажљиво је слушајући и подржавајући, чак и уколико му се исказ жртве учини нелогичан, ирационалан, неуверљив или чак лажан. У супротном, однос поверења је заувек нестао, што је за тужилаштво, уколико оптужбу заснива у већем делу само на исказу таквог сведока, погубно.

Без обзира што је трауматизовани догађај можда завршен и жртвасесаданалазина сигурном, осећај страха који се код ње развио, кроз дужи временски период трпљења насиља, може да остане присутан и дуже време и након што је насилник удаљен од жртве, у том случају треба разликовати одбијање сведочења или сведочење у корист насилника услед страха, јер трауматизованост не мора бити једини разлог.

Уместо закључка - како пружити подршку жртвама

Јасно је да прићи жртви није ни мало лак процес, и да треба да се базира на односу поверења, где ће тужилац жртви објаснити ток поступка, поучити жртву о њеним правима и обавезама, као и свим изазовима које поступак собом носи. Емоционална подршка жртвама од стране тужиоца је веома важан сегмент, посебно у ситуацији када жртва сведочи. Тужилац такође треба да води рачуна и о безбедности жртве и пружања адекватне заштите, предвиђене законом и подзаконским актима, прикупља доказе којима се потврђује и доказује кривица, што све, из угла жртве, може да буде крајње неразумљиво.

Када се у послу који радимо сусретнете са жртвом, свакако за њу можете много да учините како из својих професионалних тако и личних и приватних улога.

Увек имајте на уму да је жртва људско биће које није дефинисано искључиво улогом жртве, **поштујте је** и искажите то поштовање кад год можете. Истакните да сте ту

да би је подржали и немојте је осудјивати и процењивати.

Свака особа је посебна и **индивидуални приступ** ће спречити уопштавање а жртва ће добити адекватнију подршку. Веома је важно да поштујете начело поверљивости, у приватним и професионалним контактима са жртвом посебно ако вас професионална позиција обавезује да прикупљене податке од стране жртве касније користите у поступку. Дакле, водите рачуна на који начин ћете их употребити не губећи из вида да су приоритет интереси и заштита жртве, а посебно ако их размењујете са другим институцијама или их износите на главном и јавном претресу и не манипулишите преживљеним тешкоћама жртве

Активно слушајте жртву ако она има потребу да подели свој бол, онолико колико може у том тренутку. Најважније је да јој верујете! Сумњичав и претенциозан приступ, или оправдавање насиља (макар и индиректно) није адекватан приступ. На тај начин ће жртва моћи да гради поверење у вас. **Не осуђујте је** ако одбија да сведочи и одлучи да настави

живот са насилником (јер је то може бити последица трауматског искуства) већ објасните да је насиље циклус и да ће се поновити и помозите јој да се, ако је потребно, укључи у професионално лечење.

Сетите се да жртва има право да одлучује о свему што се тиче њене садашњости и будућности, **консултујте је** када је саветујете или планирате мере заштите и спроводите их само ако је она сагласна са тим.

Не користите моћ над жртвом коју вам може дати позиција, институција, знање, материјална сигурност, слика о себи као особи и професионалцу – чак и када мислите да сте потпуно у праву и да радите у интересу преживеле. Будите макар за моменат **„ у ципелама жртве“** тако ћете је боље разумети.

Најзад, **не обећавајте ништа што нисте сугурни да ћете бити у стању да урадите** за жртву. Могуће да је раније већ много пута изгубила поверење у људе због лажних обећања. Ако можете, помозите јој да добије психолошку и психотерапијску подршку која је кључан услов успешне реинтеграције.

ЛИТЕРАТУРА:

1. dr sc Joseph M Carver, „Љубав и Стокхолмски синдром: мистерија вољења злостављача“ <http://www.mental-health-matters.com/>
2. „Насиље у Србији-узроци, облици, последице и друштвене реакције“ – зборник радова, том1., Криминалистичко-полицијска академија и Фондација“Ханс Зајдел“, Београд, 2014.
3. „Унапређен приступ јавног тужиоца у заштити жртава породичног насиља“- Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије и УСАИД, 2014.
4. https://sr.wikipedia.org/sr/Vikipedija_na_srpskom_jeziku
5. др Тијана Мирјанић, „Психологија емпатије“ <https://www.mindwellness.rs/psihopatologija-empatije/>
6. „Ка бољој заштити жртава насиља у породици“- Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије и УСАИД, 2012.
7. Проф. Др Невена Петрушић и проф. Др Слободанка Константиновић Вилић, „Породичноправна заштита од насиља у породици у правосудној пракси Србије“, Београд, 2010.
8. „Преживети насиље – последице по психичко и физичко здравље жртава породичног насиља и трговине људима“, НВО АСТРА, Министарство здравља Републике Србије и Дом омладине, Београд, 2016.
9. <https://www.minrzs.gov.rs/>.
10. www.mc.rs/upload/documents/.../062413_Autonomni-zenski-centar_prezentacija.pdf
11. <https://www.astra.rs/>

ПРОТОКОЛ БРОЈ 16 ЉУДСКИХ ПРАВА И КРОЗ МАТЕРИЈАЛНОПРАВНЕ

Љуба Слијепчевић
Правосудна академија
Нови Сад

Увод

Протокол 16 представља последњу у низу реформи Европског система за заштиту људских права које се спроводе у оквиру пројекта прилагођавања Суда новим околностима, а све у циљу побољшања ефикасности и функционалности самог Суда. Тај процес је започет још деведестих година двадесетог века чему је допринео збир фактора, а један од најзначајнијих свакако јесте приступање Савету Европе држава источне и централне Европе. У оквиру тог дуготрајног поступка најзначајније реформе свакако су спроведене путем Протокола 11 и Протокола 14. Протокол број 11 укинуо је стару Комисију за људска права и утемељио потпуну надлежност ЕСЉП-а, док је Протокол број 14 увео могућност да судија појединац одбацује прима facie неосноване представке, као и могућност да одбор од троје судија одлучује у предметима добро утемељене судске праксе.

Европски суд је Конвенцију прогласио живим инструментом који се мора тумачити у светлу савремених околности, што доследно и чини. Заузевши такав став, Европски суд је заправо спасио властиту функцију, која би била угрожена превеликим бројем предмета.

Протокол 16 уз Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода (ЕКЉП)

Протокол 16 уз Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода (ЕКЉП)⁶⁴ сачињен у Стразбуру, дана 2. октобра 2013. године, а ступио је на снагу 1. августа 2018. године. Протокол 16 уз Конвенцију има за циљ да промени однос Европског суда и домаћих судова претварајући актуелни однос ауторитета у

⁶⁴ Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр 9/2003, 5/2005 и Службени гласник РС - Међународни Уговори, бр. 12/2010

УЗ КОНВЕНЦИЈУ ЗА ЗАШТИТУ ОСНОВНИХ СЛОБОДА (ЕКЉП) И ПРОЦЕСНЕ ОДРЕДБЕ

однос пријатељске сарадње. Протокол се састоји од једанаест чланова, од којих, само првих пет, представљају материјалноправне и процесне одредбе Протокола. Усвајањем текста Протокола 16 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода који иницира увођење новог поступка пред Европским судом за људска права. Реч је о поступку давања саветодавних мишљења, а очекивања су да би, увођењем ове процедуре, било смањено оптерећење Суда, јер би се домаћим судовима страна уговорница омогућило да затраже саветодавна мишљења о наводним кршењима људских права, а која би могла служити као преседан за будуће представке.

Протокол 16 институционализира дијалог судова и тиме доприноси примени начела супсидијарности ЕКЉП и начела заједничке одговорности за њену примену. Дијалог ће се одвијати на највишем судском

нивоу, између Великог већа ЕСЉП и највиших националних судова које одређују државе потписнице. Саветодавна мишљења ЕЦЉП нису обавезујућа, али се очекује се да ће процедура саветодавних мишљења појачати *erga omnes* дејство Конвенције и дугорочно растеретити Европски суд за људска права (ЕСЉП) моћи ће давати саветодавна мишљења о питањима која су од значаја за Конвенцију и њом загарантована људска права. Идеја да се Европском суду додели и саветодавна улога је стара идеја.

Протокол 16 потписале су и ратификовале следеће државе: Албанија, Арменија, Естонија, Финска, Француска, Грузија, Литванија, Сан Марино, Словенија и Украјина. Протокол су потписале без ратификације следеће државе: Андора, Босна и Херцеговина, Грчка, Италија, Холандија, Норвешка, Молдавија, Румунија, Словачка и Турска.

Начело супсидијарности подразумева подељену одговорност за примену ЕКЉП. У складу с тим, Протокол 16 институционализира дијалог судова. Одатле проистиче да су циљеви усвајања Протокола двоструки:

1. Протокол успоставља процедуру кооперације међу највишим европским судским инстанцама
2. Протокол је усмерен ка побољшању судске заштита људских права како на европском тако и на националном плану.

Према томе, успостављање процедуре институционализованог дијалога омогућиће да у будућности буду избегнути слични сукоби управо тако што ће националним судовима омогућити да у конкретним расправама о тумачењу овог или оног права учествују као безмало равноправни партнери.

Усклађивање судске праксе националних судова са праксом Европског суда свакако ће

допринети правној сигурности на територији примене ЕКЉП.

Процедура давања саветодавних мишљења помоћи ће националним судовима да решавају спорове у складу са правом Конвенције, што ће свакако имати за последицу оснаживање њиховог ауторитета. У случају постојања саветодавног мишљена ЕСЉП, странке у поступку ће бити свесне да ће одлука националног суда бити коначна и да ће евентуална представка по истом питању пред ЕСЉП бити одбачена.

Корист је дакле двострука. На унутрашњем плану, национални суд одлучује растерећен бриге да би његова одлука могла бити оповргнута пред ЕСЉП, а ЕСЉП се решава баласта репетитивних представки једном када реши какво принципијелно питање, тј. питање од значаја за тумачење Конвенције.

Механизам саветодавних мишљења двоструко је факултативан. Протокол 16 прописује формалне и материјалне услове за покретање процедуре давања саветодавног мишљења.

Са формалног аспекта, члан 1. одређује овлаштене покретаче поступка док са материјалног аспекта одређује врсту питања о којима национални судови могу тражити саветодавно мишљење ЕСЉП.

За разлику од постојеће саветодавне процедуре прописане члановима 47. 48. и 49. ЕСЉП (Постојећа процедура је била ограниченог домета. Она је омогућавала ЕСЉП да на захтев Комитета Министара даје саветодавна мишљења о правним питањима која се тичу тумачења Конвенције). Национални суд ће моћи упућивати захтеве за саветодавним мишљењем искључиво у оквиру предмета који се води пред њим. Дакле, мишљења се не могу односити на апстрактна питања, него искључиво на конкретне спорове и конкретна права. Сам захтев за саветодавним мишљењем мора бити образложен и мора изложити чињеничну и правну основу предмета. Образложење је значајно јер омогућава националном суду да изложи тешкоћи на коју је наишао по

питању примене Конвенције. Ове мере ће дакле прецизирати предмет дијалога судова и тако олакшати задатак Суда при давању свог мишљења.

Давање саветодавних мишљења је искључива надлежност Великог већа ЕСЉП-Члан 2. став 2. Протокола 16. Ако захтеви за саветодавним мишљењима буду бројни, то ће извесно успорити рад Суда. Тај проблем је утолико деликатнији што би саветодавна процедура, у принципу, требала имати предност над „обичним“ споровима због тога што се захтев за мишљењем шаље док је интерни поступак у току. Према томе, застој на нивоу ЕСЉП би уједно значио и одлагање коначног решавања интерне процедуре. Уколико веће од пет судија усвоји захтев, Велико веће доноси саветодавно мишљење које се доставља суду тражиоцу мишљења а мишљење се потом објављује. Као што је то пракса и са пресудама, судије појединци имају право да приложе одвојено мишљење уколико се у целини или делимично не слажу са одлуком већине судија.

Слично члану члан

36. ЕКЉП, члан 3. Протокола регулише интервенције трећих лица. Према том члану „Комесар за људска права Савета Европе и Висока страна уговорница из које је суд или трибунал који тражи саветодавно мишљење имају право да доставе писане коментаре и учествују у заседању“. Протокол иде чак и корак даље од саме Конвенције, јер даје пуно право Комесару за људска права да учествује у поступку према члану 36. ЕКЉП. Протокол такође предвиђа могућност да председник ЕСЉП позове сваку другу Високу страну уговорницу или лице да доставе писане коментаре или учествују на некој расправи. С обзиром на то да ће се саветодавна мишљења давати по питањима која су од значаја не само за земљу која тражи мишљење него за све земље са сличним законодавством или административном праксом, логично је онда да се тим државама омогући учешће у поступку, при чему није неопходно да је земља у питању потписала Протокол 16.

Саветодавна мишљења нису

обавезујућа. Према томе суд који је тражио саветодавно мишљење није обавезан да поступи у складу с њим. Међутим, није извесно да би суд који је слободно тражио мишљење ЕСЉП потом одбио да поступи у складу с њим. Уколико се то пак деси, појединац остаје слободан да поднесе представку Европском суду који ће имати лак задатак да преточи саветодавно мишљење у обавезујућу пресуду. Као што је познато, пресуде ЕСЉП су обавезујуће за странке у поступку, то јест за тужену државу и појединца. Дакле, пресуде ЕСЉП поседују релативан ауторитет пресуђене ствари 59, јер не важе *erga omnes* него *inter partes*. Изречено саветодавно мишљење ће у првом реду имати утицаја на интерном плану ЕСЉП. Став Великог већа биће *de facto* обавезујући за већа ЕСЉП чије ће се пресуде моћи ослањати на став Великог већа.

Саветодавна мишљења ће тако постати саставни део корпуса судске праксе. Протокол је вишеструко факултативан, на шта се може

гледати као на слабост, али таква правна природа свакако одговора његовом циљу, а то је институционализирање дијалога судова. Према томе, иницијатива за покретање поступка припада националним судовима. Преостаје да се види да ли ће и како ће национални судови користити ту могућност.

Потенцијални проблеми би, ступања на снагу Протокола 16, који би могли да наступе у ситуацији када суд који има право да тражи саветодавно мишљење, у обавези да поднесе захтев за претходно одлучивање Суду правде ЕУ, у смислу чл. 267. Уговора о функционисању ЕУ. Како Протокол 16 допушта највишим судовима држава чланица да Суду у Стразбуру упуте захтеве за саветодавна мишљења о начелним питањима тумачења или примени права и слобода загарантованих Конвенцијом и њеним протоколима, а како, с друге стране, право ЕУ налаже да судови у ту сврху Суду правде ЕУ поднесу захтев за претходну одлуку на основу чл. 267. УЕФУ, основано се доводи у питање

делотворност претходног поступка и аутономија права Уније.

“Јасна подела функција између Суда правде ЕУ и националних судова се у литератури још тумачи и на начин: Суд правде је успоставио судски поредак ЕУ, који укључује како суд ЕУ тако и националне судове, чију структуру подупире члан 267. УФЕУ. То је довело до поделе дужности, у оквиру које Суд правде има монопол да контролише институције ЕУ и да одговара на питања која су му упућена, док национални судови имају монопол да пресуђују у споровима покренутим пред њима који укључују право ЕУ, мада постављање питања Суду правде даје право Суду правде да их подучава како да тумаче питање права ЕУ које се појави пред њима”⁶⁵

Литература:

1. Протокол 16 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.
2. Уговор о функционисању Европске уније.
3. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода Службени лист СЦГ – Међународни уговори , бр. 9/2003 5/2005 и Службени гласник РС - Међународни уговори , бр. 12/2010
4. D. Chalmers, G. Davies, G. Monti, European Union Law: Cases and Materials, Cambridge University Press, Cambridge 2010, 168.
5. Крстић, И., Чучковић, Б., „Приступање Европске уније Европској конвенцији о људским правима као вид унапређења заштите људских права у Европи“, Анали Правног факултета у Београду, година LXIX, 2/2016., стр. 49-78.

⁶⁵ D. Chalmers, G. Davies, G. Monti, European Union Law: Cases and Materials, Cambridge University Press, Cambridge 2010, 168.

ПРЕДУМИШЉАЈ

Милош Бзенић
Заменик јавног тужиоца
у пензији

Када сам поподне дошао кући раније, разочаран што ми нема кафанског друштва, а нисам баш ноторни да седим сам, жена ме дочека попреким погледом. Донео поштар судски позив, па јој није јасно шта сам то опет урадио. Навикили смо ми на те позиве, само она никако да се навикне на то, што после таквих ја често одмарам у неком КПЗ. Кратко јој рекох да то није ништа, чукнуо сам се колима са неким, за то се одавно не иде у апсу, видиш да је позив мало другачији од оних раније. Жена се мало смири а мени све драго, једва чекам суђење.

У суду, она што прозива ме препознаде, а ја само молим бога да није неки судија коме сам лично познат. Полицији сам лично познат одавно, а и ово је због њих. Уђосмо, сви позвани дошли, на моју срећу судијка млада, од скоро ради, и није до сада имала моје случајеве. Саслушава ме љутито и са неверицом како сам могао да ударим у полицијски ауто. Као да је он заштићена врста, “бели медвед”, па да му се ми склањамо

са пута. Они полицајци из аута сведоче, као није им ништа, само им жао службеног аута, чували су га као свој рођени. Лажу, био је никакав и труо, иначе га не бих разбио ко дете звечку. Доведоше и неког лекара из нервне болнице. Зинуо у младу судијку, као да никад није видео лепо женско. Прича нешто што је неразумљиво, те неки ограничени умишљај, па после окреће на неки нехат, свесни или несвесни, врача као циганка на вашару колико сам сати био у кафани, шта сам јео, колико сам тежак (у килограмима а не у парама) колико сам чашица конзумирао и ко зна шта све још. Какав његов ограничен умишљај, он је ограничен, јер ја алкохол не конзумирам, већ бре пијем са задовољством. Ни ови у суду нису бољи, никако да схвате шта је било.

Јавни ме нацрни, свашта рече, а посебно истиче да ми није први пут да стојим пред судом. Ово је тачно, али ме нервира што стално мора да понавља. Закључи да сам ја неоправдано на слободи.

Изађе пресуда, прочиташе да суд није прихватио све што јавни хоће и осудише ме условно. Мени смешно, ништа нису разумели али кад суд каже прихватам.

А било је овако. Тог дана у кафани је било свелепо и пореду, али кафеџија донео неко кисело вино. Није ми ишло, не испијам уобичајену дозу, и кренем кући раније. На путу према Чаршији видим испред плаво-бели ауто са "П" таблицама. Помало љут на оно лоше вино а много љут на све што носи плаву боју, јер су ме често водили по суду и затворима, и што ми кроз кафански прозор броје чаше, па чим изађем "стој-дувај" и што истрче из неке врзине и одмах "стој-радар" а уз то опет "дувај", реших да им се осветим. Наплаћао сам се казни за три милицајска аута. На рампи их стигох. Они мало прикочише, а ја мало више дадох гас. Да виде како је кад ја њих заустављам и то од позади. Пукло је да сам се уплашио. Баш ме брига за моје фарове и браник, њима гепек оде до предњих седишта. Одмах

сам се извињавао, као није им радило стоп светло. Доведоше истражног судију, плавуша, нешто јој чудно, трепка очима, стално поправља фризуру а у паузи нешто записује. Ципелама никако ван асфалта, да не испрља штиклице. После ме нека црнка, што замењује јавног натера да дувам. Први пут само 0,20, њој нешто није јасно, као познаје ме од раније, па ме натера поново. Сад показа 0,21 и кад јој рекох "све је то због лошег вина" одмах ме отера у Хитну на вађење крви. Сестре у Хитној ме дочекаше као старог друга.

Шта су ови после писали није ме интересовало, чекао сам суђење.

Из суда дођох кући, жена ме чудно гледа, не верује да су ме пустили, видим сумња да нисам побегао. Објасним јој да је све било са предумишљајем и да је суд пресудио да се за њега не иде у затвор. А суду се верује.

Kingdom of the Netherlands

www.uts.org.rs